

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI PSİKOLOJİ PROGRAMI

**TRAVMAYA BAĞLI STRES BELİRTİLERİNİN PSİKOLOJİ VE
TIP ÖĞRENCİLERİNİN KONTROL ODAĞI VE DÜNYAYA
İLİŞKİN VARSAYIMLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Osman YILMAZ

Danışmanı

Prof. Dr. Ülker Meral ÇULHA

İSTANBUL – 2016

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji.....Anabilim/Anasanat Dalı Uygulamalı Psikoloji Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi .....Osman YILMAZ..... tarafından hazırlanan
"Traumaya Bağlı Stres Belirtilerinin Psikoloji ve Tıp Öğrencilerinin
Kontrol Odaklı ve Dünyaya İlişkin Varsayımlar Açısından İncelenmesi"
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi : 16.06/2016

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ülker Meral ÇULHA
Danışman: Halic Üniv. Psikoloji ASD/ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Zehra Banu SAYINER
Halic Üniv. Psikoloji ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Orhan DOĞAN
Beykent Üniv. Psikoloji ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: .....
.....Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi: .....
.....Üniv. .... ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

ÖNSÖZ

Öncelikle çalışmamın her aşamasında bana rehberlik eden ve destek gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Ülker Meral ÇULHA ve değerli hocalarım Prof. Dr. Hamit COŞKUN, Yrd. Doç. Dr. Sevda Pervin BIKMAZ'a saygılarımla teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca yanımda olan ve yardımcı olan tüm arkadaşlarıma, ayrıca çalışmamın verileri topladığım İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bezmialem Üniversitesi, Haliç Üniversitesi öğrencilerine çalışmama gönüllü olarak katıldıkları için teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca yanımda olan ve desteğini esirgemeyen babam Prof. Dr. Fahri YILMAZ'a hayatım boyunca desteğini hissettiğim ve bugünlere gelmemi sağlayan annem ve kardeşime sonsuz teşekkür ederim.

Osman YILMAZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	v
TABLoların LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu.....	1
1.2.Problem Cümlesi.....	2
1.3. Alt Problemler.....	2
1.4. Araştırmanın Amacı.....	3
1.5.Araştırmanın Önemi	3
1.6. Sayıtlılar.....	4
1.7. Sınırlılıklar	4
1.8. Tanımlar.....	4

BÖLÜM II

2. İLGİLİ LİTERATÜR	6
2.1. Travma Kavramı	6
2.2. Travmaya Bağlı Stresin Neden Olduğu Genel Tepkiler	7
2.3. Travmatik Olaylardan Etkilenme Olasılığı Olan Gruplar.....	9
2.4. Travma İle İlişkilendirilen Travma Sonrası Tablolar	9
2.5. Travmaya Bağlı Stres Kavramını Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar	15
2.6. Travma Sonrası Büyüme	17
2.7. Kontrol Odağı	19
2.8. Dünyaya İlişkin Varsayımlar	23

BÖLÜM III

3. GEREÇ VE YÖNTEM	27
3.1. Evren ve Örneklem	27
3.2. Veri Toplama Araçları	27

BÖLÜM IV

4. BULGULAR	33
4.1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri.....	33
4.2. Ölçek Puanlarının Betimleyici İstatistikleri.....	35
4.3. Ölçek Alt Boyutları Puanlarının Korelasyon Analizi	37
4.4. Araştırma Değişkenlerinin Kişisel Bilgiler ile Karşılaştırma Analizleri	42

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA.....	68
5.1. Öneriler	75
KAYNAKÇA.....	77
EKLER	84
EK-1. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	84
EK-2. TRAVMATİK YAŞANTILAR ÖLÇEĞİ (TRAUMATIC EXPERIENCES CHECKLIST)	86
EK-3. ROTTER İÇ-DIŞ KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ	93
EK-4. DÜNYAYA İLİŞKİN VARSAYIMLAR ÖLÇEĞİ	97
EK-5. ETİK KURUL ONAYI.....	99
EK-6. ÖZGEÇMİŞ	100

KISALTMALAR

ASB: Akut Stres Bozukluğu

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo 1. Demografik Bilgilerin Betimleyici İstatistikleri	33
Tablo 2. Ölçek Puanlarının Betimleyici İstatistikleri	35
Tablo 3. Ölçek Puanlarının Normallik Testleri	36
Tablo 4. Travmatik Yaşantılar ve Kontrol Odağı Alt Boyutları Puanlarının Korelasyon Analizi	37
Tablo 5. Travmatik Yaşantılar, Dünyaya İlişkin Varsayımlar ve Kontrol Odağı Alt Boyutları Puanlarının Korelasyon Analizi	38
Tablo 6. Yaş Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	42
Tablo 7. Cinsiyet Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	44
Tablo 8. Kardeş Sayısı Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	46
Tablo 9. Anne Eğitim Durumu Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	48
Tablo 10. Baba Eğitim Durumu Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	51
Tablo 11. Yaşanılan Yer Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	54
Tablo 12. Okunulan Bölüm Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	57
Tablo 13. Çalışma Durumunun Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	58
Tablo 14. Ailenin Gelir Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	60
Tablo 15. Kalınan Kişi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması	64

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı :Osman YILMAZ
Anabilim Dalı :Psikoloji
Programı :Uygulamalı Psikoloji
Tez Danışmanı :Prof. Dr. Meral ÇULHA
Tez Türü ve Tarihi :Yüksek Lisans- Temmuz 2016

TRAVMAYA BAĞLI STRES BELİRTİLERİNİN PSİKOLOJİ VE TIP ÖĞRENCİLERİNİN KONTROL ODAĞI VE DÜNYAYA İLİŞKİN VARSAYIMLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin travmatik yaşantıları, dünyaya ilişkin varsayımları ve iç-dış kontrol odağı karşılaştırılmış, özellikle travmatik yaşantı ile kişilerin deneyimlerine bağlı zihinsel temsillerinin boyutunu incelemek amacıyla 300 öğrenci ile araştırma yapılmıştır. Bezmialem Vakıf Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Haliç Üniversitesi’de öğrenim gören 300 öğrenci, psikoloji ve tıp fakültesi öğrencileri olmak üzere iki farklı gruptan oluşmaktadır. Araştırma kapsamında değişkenlerin incelenmesi için katılımcılara Travmatik Yaşantılar Ölçeği, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ve Dünyaya İlişkin Varsayımlar ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, Travmatik Yaşantılar arttığında Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol, Okul Başarısında Dış Kontrol çok zayıf şiddette artmakta, Kendilik Değeri Varsayımı zayıf şiddette İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır. Bununla birlikte, Kontrol odağı değişkenlerinin farklı düzeylerde dünyaya ilişkin varsayımlar ile ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir. Buna göre kişilerin dış kontrol odağının yüksek olması özellikle dünyaya ilişkin varsayımların olumsuzla yakın olması şeklinde ilişkilendirilebileceği sonucu elde edilmektedir.

Araştırmanın sonuçları özellikle travmaya bağlı stres bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu tanı ve tedavi sürecinde dikkat edilmesi gereken hususların yeniden çerçeveslendirilmesi ve sürece katkı sağlaması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca, bu alanda yapılacak önleyici ve koruyucu çalışmalara ışık tutması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Travmatik yaşantılar, dünyaya ilişkin varsayımlar, kontrol odağı

GENERAL INFORMATION

Name and Surname : Osman YILMAZ
Department : Psychology
Program : Applied Psychology
Thesis Advisor : Prof. Dr. Meral ÇULHA
Type of Thesis and Date : Master's Degree, July 2016

EXAMINING TRAUMA-RELATED STRESS WITH LOCUS OF CONTROL AND WORLD ASSUMPTIONS AMONG PSYCHOLOGY AND MEDICINE SCHOOL STUDENTS

ABSTRACT

This study focuses on traumatic experiences, World assumptions, and locus of control of university students currently studying in different cities in Turkey. To examine the degree of cognitive and assumptive aspects related to traumatic experiences, 300 students were recruited for the study and requested to fill out self-report measures. The universities which the participants were selected for data collection, were Bezmialem University, Abant İzzet Baysal University, İstanbul University İstanbul Faculty of Medicine and Halic University. Self-report measures used for this study are Traumatic Experiences Checklist (TEC), Rotter Internal and External Locus of Control Scale, and World Assumptions Scale.

Based on the results of the study, there is a statistically significant relationship between traumatic experiences and external locus of control areas including School Achievement, Interpersonal relationships, Luck, Self-worthiness. There is a positive relationship between indicated research variables and subtests. Additionally, there is a statistically significant relationship between the subtests of locus of control and World assumptions.

With the results of the study, it is expected that reconstructing novel approaches and methods for the treatment of traumatic stress disorder and Posttraumatic Stress Disorder. That is why, the study promises contributive findings which can be used for preventive and protective programs in detail.

Key words: Traumatic Experiences, World Assumptions, Locus of Control

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu ile problem cümlesi, çalışmanın alt problemleri ve araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, araştırmanın sınırlılıkları ve kavramların tanımları bulunmaktadır.

1.1.Problem Durumu

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB); kişinin fiziksel bütünlüğünü tehdit eden, korku duygusu yaratan ,olağan ya da olağan dışı deneyimler sonucu oluşabilen, kişisel çabayla üstesinden gelebilme yetisini aşan ve aşırı uyarılmışlığa neden olabilen psikolojik bir hastalıktır (Türksoy-Karalı, 2001). Travmatik deneyimlere örnek verilecek olursak doğal afetler, savaş, cinsel istismar, hayati tehlike arz eden hastalıklar sayılabilir. Yaşanılan felaketler ve buna bağlı gelişen travmalar her yıl milyonlarca insanın hayatını etkilemektedir, burada sadece mağdurlar değil onların yakınları, arkadaşları olayı kitle iletişim araçlarından takip eden tüm insanlar etkilenebilmektedir (Çervatoğlu-Geyran., 2000).

Psikolojik travma kişinin çaresizliği ile yüz yüze gelmesi olarak tanımlanır. Bir diğer deyişle, travmatik deneyim kişilerde diğer yaşam olaylarında mevcut olan üstesinden gelebilme yetisinin artık işlemez hale gelmesidir (Türksoy-Karalı, 2001). Hastalığın ruhsal belirtileri olarak travma deneyiminin sık sık hatırlanması, irkilme, kaçınma, kabuslar, uyku bozuklukları, hafıza ve konsantrasyon değişiklikleri ve aşırı duyarlılık olarak ifade edilmektedir. Bu belirtiler çoğu kez bireyin işlevselliğini olumsuz yönde etkilemektedir Amerikan Psikiyatri Derneği'ne göre travmatik olaylar; bireyin olağan yaşam serüveni dışında olup, herkes için sıkıntı kaynağıdır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2007). Travma, toplumlarda %50 ile %90 aralığı gibi yüksek oranlarda görülen bir durum olup, Travma Sonrası Stres Bozukluğu %5 ile %10 u arasında gelişmektedir (Wittchen, 2009). Kadınlarda TSSB önemli bir risk faktörü olup kadınlarda erkeklere göre iki kat daha fazla görülmektedir. Ayrıca, ailesinde ya da kendisinde psikiyatrik rahatsızlık yakınması olanlarda görülme sıklığı normal popülasyona göre daha da

artmıştır (Keane, 2006). Yaygınlığının dışında, travmaya maruz kalan bireylerin çoğu bununla baş edebilmekte ve yaşamlarını yeniden dizayn edebilmektedirler. Bu noktada uyum sorunu yaşayan bireylerde fiziksel, sosyal ve psikolojik sonuçlar söz konusu olabilmekte ve işlevsellik olumsuz yönde etkilenebilmektedir.

Travmatik yaşantıların hayat boyu etkileri ile ilgili alan çalışmaları incelendiğinde, bu tarz travmatik olay öyküsü olan insanların sadece %10 ile %20'si oranında işlevselliklerini etkileyecek boyutta etkilendikleri görülmüştür (Yılmaz, 1999). Yaşanılan psikolojik deneyimlerin psikolojik hastalık olarak projekte olabilmesi günümüzde kabul görmektedir. Bireyin travma öncesindeki yaşam süreci, travmanın niteliği ve şiddetine ek olarak kişinin bu süreç ile başa çıkmak için geliştirmiş olduğu stratejiler, kişilerin travmatik psikolojik bozukluğun ortaya çıkmasını arttırabilir ya da tam tersi olarak azaltabilmektedir (Brewin, 2000).

1.2.Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi, psikoloji ve tıp fakültesi öğrencileri olan erişkin bireylerin travmaya bağlı stres belirtilerinin kontrol odağı ve dünyaya ilişkin varsayımları ile ilişkisinin incelenmesi olarak belirlenmiştir.

1.3. Alt Problemler

1. Travmatik yaşantılar ile kişilerin kontrol odağı arasında ne tür bir ilişki vardır?
2. Travmatik yaşantılar ile kişilerin dünyaya ilişkin varsayımları arasında ne tür bir ilişki vardır?
3. Kişilerin kontrol odağı ile dünyaya ilişkin varsayımları arasında ne tür bir ilişki vardır?
4. Kişilerin daha fazla olan kontrol odağı türü ile dünyaya ilişkin varsayımlarının boyutları arasında anlamlı ilişki vardır.
5. Örneklemin Travmatik yaşantılar puanı ile yaşları nasıl bir dağılım göstermektedir?
6. Örneklemin Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrolü boyutları ile yaşları nasıl bir dağılım göstermektedir?
7. Örneklemin Dünyaya İlişkin Varsayımları boyutları ve yaşları nasıl bir dağılım göstermektedir?

8. Örneklemin İç ve Dış Kontrol Odağı boyutları ve yaşları nasıl bir dağılım göstermektedir?
9. Örneklemin Travmatik yaşantıları ile cinsiyetleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
10. Örneklemin İç ve Dış Kontrol Odağı boyutları ve cinsiyetleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
11. Örneklemin Dünyaya İlişkin Varsayımları boyutları ve cinsiyetleri nasıl bir dağılım göstermektedir?
12. Örneklemin Travmatik yaşantıları ile kardeş sayısı nasıl bir dağılım göstermektedir?
13. Örneklemin İç ve Dış Kontrol Odağı boyutları ile kardeş sayısı nasıl bir dağılım göstermektedir?
14. Örneklemin Dünyaya İlişkin Varsayımları boyutları ve kardeş sayısı nasıl bir dağılım göstermektedir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, erişkin bireylerde travmatik yaşantıların dünyaya ilişkin varsayımlar ve iç-dış kontrol odağı ile ilişkisinin incelenmesidir. Bu bağlamda üniversite öğrencilerine uygulanan ve araştırma değişkenlerini ölçmeyi hedefleyen anketlerden alınan skorların karşılaştırılması ve söz konusu değişkenlerin arasındaki ilişkin düzeyi hakkında bilgi almak hedeflenmektedir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, travmaya bağlı stres ve travma sonrası stres belirtilerinin kişilerin zihinsel temsilleri ile olan ilişkisini anlamak ve bu bağlamda uygun müdahale yöntemlerinin geliştirilmesi bakımından önem arz etmektedir. Travmaya bağlı stres ve travma sonrası stres belirtilerinin kişilerin iç ve dış kontrol odağı ile ne düzeyde ilişkisi olduğunu, kişilerin denetim odağının travmatik yaşantılar ile ilişkilendirilebilecek sonuçları olup olmadığını incelemek bu anlamda kişilere yönelik psikososyal müdahalelerin uygun bir biçimde yapılandırılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, kişilerin dünyaya ilişkin varsayımlarının hem kendileri, hem çevreleri ve diğer insanlara yönelik zihinsel temsillerinin

travmaya bağlı stres ve travma sonrası stres belirtilerinin düzeyini belirleme anlamındaki işlevini incelemek ise aynı şekilde kişilere etkin desteği sağlamak anlamında geliştirilecek aksiyonlara katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

1.6. Sayıtlar

1. Araştırmanın örneklemini oluşturan katılımcıların araştırma değişkenlerini ölçmek amacıyla belirlenen ölçeklere doğru ve içten bir biçimde yanıt verdikleri varsayılmaktadır.

2. Araştırmada kullanılan anketlerin araştırma değişkenlerini ölçebilecek niteliklerde olduğu varsayılmaktadır.

1.7. Sınırlılıklar

1. Araştırmanın örneklemini erişkin bireyleri kapsaması öngörölen üniversite öğrencileri ile sınırlıdır

2. Araştırma, örnekleme uygulanan ve Ekler kısmında örnekleri mevcut ölçeklerin araştırma değişkenlerini ölçümü ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

1.8.1. Travma

Travma ve travmatik olay, kişinin gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi, ağır bir yaralanma ya da kişinin fizik bütönlüğüne bir tehdit olayını yaşama ya da başka bir kişinin ölümüne ya da ölüm tehdidi altında kalmasına, yaralanmasına ya da fizik bütönlüğüne bir tehdit oluşturan bir olaya tanıklık etme ya da ailesinden birinin ya da başka bir yakınının beklenmedik ölümü ya da şiddete maruz kalarak öldürölmesini, ağır yaralanmasını, ölüm ya da yaralanma tehdidi altında kaldığını öğrenmesi gibi kişinin doğrudan yaşadığı ve bu travmatik olay karşısında kişide dehşete düşme, korku ve çaresizlik duygularının ortaya çıkması olarak tanımlanmaktadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

1.8.2. Kontrol Odağı

Kontrol odağı kişilerin olaylara ilişkin verdikleri ilk tepki olarak düşünülebilir. Kişilerin davranışlarının sonuçları, olayların şans eseri veya kader planında olup olmadığı veya tamamen kendi eylemlerinin sonucu olduğu şeklinde açıklanabilir. Araştırmalar dış kontrol odağının istenmeyen sonuçlar ile ilgili olduğunu öne sürmektedir. Örneğin, psikolojik veya fiziksel sağlığa ilişkin problemler, kişilerin değiştiremediği ve olumsuz durumlara dair sorumluluk almaması gibi bir duruma yol açabilir. İç kontrol odağı ise pozitif durumlar ile ilişkilendirilir, fakat olumsuz durumların iç kontrol odağı ile açıklandığı durumlar söz konusudur. Örneğin kişinin karşılaştığı duruma ve olaya ilişkin gerçekçi olmayan ve etkisiz davranışlar sergilemesi ve istenilen sonuca ulaşamaması şeklinde görülebilir. Kişilerin kontrol edilebilen durumlara ilişkin doğru eylemi ve başa çıkma tutumunu sergileyemediği durumda iç kontrol odağı daha fazla strese yol açabilen bir hale dönüşmektedir (Basım, Erkenekli ve Şeşen, 2010).

1.8.3. Dünyaya İlişkin Varsayımlar

Janoff-Bulman'a göre (1989) travmaya maruz kalmış kişilerin temel dünya varsayımlarını yeniden yapılandırmaları değişime uğramaktadır. Kişilerin dünyaya ilişkin varsayımları, travma sonrası stres belirtisi olarak sonrasında yeni bir dünya oluşturmaları ve bunun amacının dengeyi kurmak olarak benimsedikleri varsayımlar olarak tanımlanmaktadır.

BÖLÜM II

2. İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde travma, travmaya bağlı stres belirtileri, travma sonrası stres bozukluğu, kontrol odağı ve dünyaya ilişkin varsayımlar kavramlarının bireyler üzerindeki etkileri ve bu kavramları açıklayan kuramsal arka plan hakkında bilgiler yer almaktadır.

2.1. Travma Kavramı

Travma kelimesinin sözlük anlamı bir doku ya da organın yapı ve biçiminin dıştan gelen bir etki neticesinde bozulması olarak tanımlansa da, travma tıpta fiziksel ve psikolojik olmak üzere iki kısımda incelenir. Yukarıdaki tanımlama, travmanın bir sınıfına ait olan, fiziksel travmayı tanımlamakta olup ruhsal travma kavramını açıklamamaktadır. Coddington (1972), psikolojik travma için, kişinin yaşam serüveninde değişiklik yapan ve ayrıca kişi için yeniden uyumu gerektiren bir olay olarak tanımlanmaktadır. Travma, günümüzde çoğu kez bilinçsiz olarak stres kelimesiyle eş anlamlı olarak kullanılabilir. Bununla birlikte Van Der Kolk (1996) ise travmatik olayın bireylerin dünya ve gelecekle ilgili kendisi ve diğer insanlar için yargı ve kabullerini sarsan, yıkan yaşantılar olarak nitelendirerek aradaki farkı vurgulamaktadır (Coddington, 1972; Van der Kolk, 1996).

Bir olayın veya deneyimin travma olarak nitelendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken nitelikler aşağıdaki gibi listelenmiştir:

- İnsanlar aracılığıyla ve isteyerek gerçekleşen olaylardan oluşması. Savaş, istismar, taciz, işkence ve tecavüz gibi durumlar buna örnek gösterilebilir.
- İnsanlar aracılığıyla fakat kaza sonucunda meydana gelen olaylardan dolayı olması. Trafik, uçak, gemi kazaları, yangınlar veya iş kazaları buna örnek gösterilebilir
- İnsanlar aracılığı ile olmayan ve doğal sebeplerden dolayı gerçekleşen olayların travmatik etkisinden söz edilebilmektedir. Örneğin, depresyon, sel,

tsunami, çığ gibi doğal afetler travmatik olmaları bakımından örnek gösterilebilir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013) .

İnsanların gerçekleştirmiş oldukları davranışlar ve olaylar neticesinde söz konusu travmatik deneyime maruz kalanlar da aynı şekilde travmatik deneyimi nitelendirirken temel alınan durum ve özellikler arasında yer almaktadır:

- Savaş mağdurları, mülteciler ve/veya askerler
- Aile içi şiddete maruz kalanlar
- Cinsel taciz, tecavüz ve istismar mağdurları
- Siyasi görüş ve ideolojileri sebebiyle işkenceye maruz kalanlar
- Siyasi görüş ve ideoloji olmaksızın kötü tutumlara ve işkencelere maruz kalanlar

şeklinde örneklendirilmektedir (Hardwerger, 2009).

Travmatik olaylar genel olarak yaşama veya beden bütünlüğüne yönelik tehditlerle ya da şiddet ve ölümle yakın bir kişisel karşılaşmayı gerektirir. Herman'a (2007) göre travmatik deneyimde kişilerin, bireyin "yoğun korku, çaresizlik, kontrol kaybı ve yok olma tehdidi" algılaması söz konusudur. Bireyin yaşamında başa çıkmakta zorlandığı her deneyim bireyde travmaya yol açabilir. Ayrıca bu durum kişilerin öznel değerlendirmesine bağlı deneyimlenmektedir. Genel olarak, yaşayan ya da tanık olan tüm bireylerde travmatik etki yaratan etkenler vardır.

Travmatik deneyim kapsamında ele alınabilecek durumlar arasında, doğal afetler, kazalar, saldırıya uğramak, ani ölüm ve yaralanma, birinin ölümüne veya yaralanmasına tanıklık etmek, savaşlar, sakatlanmak, bir kaza sonucunda organın kaybı, hayati tehlike barındıran bir durumla karşı karşıya kalmak, şiddet, istismar, taciz, tecavüz gibi durumlar örnek gösterilebilir (Herman, 2007).

2.2. Travmaya Bağlı Stresin Neden Olduğu Genel Tepkiler

Travmaya bağlı stresin yol açtığı tepkiler tarih boyunca en büyük travmatik deneyimlerden biri olarak kabul edilebilecek savaş olgusu ile daha fazla ön plana çıkmıştır. Özellikle 20. Yüzyıl sonrasında savaş ile birlikte nitelendirilen ve travma benzeri tanımlar ortaya çıkmıştır. Burada travmaya bağlı stresin ortaya çıkardığı

duygusal tepkinin yoğunluğunu ifade etmek için: “Savaş Nevrozu”, “Savaş Yorgunluğu” gibi tanımlar savaş zamanlarını betimlemiştir (Aker, 2000; Helmus ve Glenn, 2005).

Kişilerin travmaya bağlı strese bağlı olarak sürekli bir biçimde fiziksel, sosyal, psikolojik fonksiyonlarının etkilendiğini öne süren çalışmalarda bu durumun kişisel özelliklere bağlı olarak farklı deneyimlendiği ve farklı sonuçlandığı öne sürülmektedir. Örneğin bir birey için travmatik kabul edilebilecek bir durum bir başkasının daha önce yaşamış oldukları neticesinde travmatik algılanmayabilir ve kişi için tepki oluşturacak düzeyde değildir. Bununla birlikte, travmatik deneyimin yoğunluğu veya üst üste travmatik deneyimlerin söz konusu olması da katı olan birisinde bile farklı stres tepkilerinin görülmesine yol açabilir (Aydın, 2006).

Psikolojik belirtilerin ortaya çıkması ve artışının yanı sıra, travmaya maruz kalmak kişilerin hayat kalitesini olumsuz etkileyen bir durum olmakla birlikte fiziksel, sosyal ve psikolojik sonuçları açısından kişiler için işlevselliği etkileyen bir durum olduğu öne sürülmektedir (Öztürk, 2002). Travmaya bağlı stres sadece kişilerin iyilik halini olumsuz etkileyen bir durum değildir. Kişilerin çevresindeki kişileri de olumsuz etkileyebilecek güce sahiptir. Bu bağlamda, Öztürk ve Uluşahin (2008) travmaya bağlı stres belirtilerini aşağıdaki biçimde listelemiştir:

Zihinsel tepkiler: Şok, inkar, karmaşıklık, konsantrasyon eksikliği, odaklanma güçlüğü, olumsuz düşünceler, problem çözme ve karar vermede güçlükler

Fiziksel tepkiler: Yorgunluk, bitkinlik, kaçınma, uzak durma, kalp çarpıntısı, aşırı uyarılmışlık, psikosomatizasyon, yeme bozuklukları, uyku bozuklukları.

Duygusal ve Davranışsal tepkiler: İçer kapanıklık, kişilerarası ilişkilerde yaşanan problemler, alkol ve madde kullanım bozukluğu, anti-sosyal davranışlar, agresyon korku ve kaygılar, olayın tekrarlanması korkusu, yaralanma ve ölüm korkusu, huzursuzluk, panik, yas, depresyon ve çaresizlik.

Algusal çarpıtmalar: Zaman algısında değişiklik, travmatik deneyimi çarpıtma, görsel ve işitsel çarpıtmalar, gerçekdışılık, rahatsız edici olduğu iddia edilen uyananlar ve çağrışımlar, beden imgesinde bozukluklar (Öztürk ve Uluşahin, 2008).

2.3.Travmatik Olaylardan Etkilenme Olasılığı Olan Gruplar

Travmaya ilişkin stres tepkisi olarak görülen belirtiler yalnızca olayı yaşamış kişilerde değil, travmatik olaya tanıklık edenlerde de söz konusu olmaktadır. Ayrıca, travmatik deneyimi yaşayan kişiyi dinlemek veya bu olayla ilgili herhangi bir uyananla karşılaşmak dahi kişileri etkileyebilmektedir. Bu yüzden, travmaya bağlı stres tepkileri kişinin kendisini etkilemesinin dışında o kişinin yakın çevresini de etkilemektedir. Bu bağlamda sağlanacak desteğin kapsayıcı nitelikte olması önemlidir. Travmaya ilişkin stres tepkileri arasında değerlendirilebilecek bir başka husus da travmaya maruz kalmış veya tanıklık etmiş bireylere destek olan kişilerin psikolojik olarak sürece dâhil olmasının “vicarious traumatization (dışardan gözlemleyerek travmatize olma hali olarak tanımlanmaktadır)” söz konusu olduğu ileri sürülmektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2008).

2.4. Travma İle İlişkilendirilen Travma Sonrası Tablolar

A. Travma ile spesifik ve doğrudan bağlantısı kurulan bozukluk ve durumlar:

1. Akut Stres Tepkisi ve Akut Stres Bozukluğu
2. Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB)
3. Psikolojik Uyum Bozukluğu
4. Anksiyete bozuklukları
5. Dissosiyatif Bozukluklar
6. Yeme Bozuklukları
7. Borderline Kişilik Bozukluğu
8. Alkol ve madde kullanımı
9. Depresyon (Çervatoğlu-Geyran., 2001)

DSM 5 tanı kriterleri çerçevesinde “Örselenme (Travma) ve Tetikleyici Etkenle (Stresörle) İlişkili Bozukluklar” aşağıdaki biçimde listelenmiştir:

1. Tepkisel Bağlanma Bozukluğu
2. Sınırsız Toplumsal Katılım Bozukluğu
3. Travma Sonrası Stres Bozukluğu (Örselenme Sonrası Gerginlik)
4. Akut Gerginlik (Stres) Bozukluğu
5. Uyum Bozukluğu

2.4.1. Tepkisel Bağlanma Bozukluğu

Tepkisel Bağlanma Bozukluğu, çocuklarda görülen ve bakımını üstlendikleri kişiye karşı sergilenen içine kapanıklık, durağanlık, kısıtlılık olarak tanımlanmaktadır. Çocukların kayıtsız olarak bağlanma figürüne karşı gösterdiği tepki ayrıca genel olarak daha az duygusal ve sosyal tepki olarak kendisini göstermektedir. Olumlu duyguların kısıtlılığı söz konusu olan bu durumda bakımdan sorumlu yetişkin bireye karşı çabuk ve ani olumsuz duygulanım söz konusu olabilmektedir. Özellikle çocuğun sakinleştirilmesi ve güvende hissettirilmesi anlamında bakım veren kişi tarafından yeterli desteğin sağlanmadığı durumlarda, ihmal söz konusu olduğunda görülebilmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

2.4.2. Sınırsız Toplumsal Katılım Bozukluğu

Çocukların tanımadığı erişkinlere karşı herhangi bir yabancılık çekmemesi ve yakınında olan kişiler ile kurduğu irtibata benzer irtibat kurması hatta tanıdık olmayan kişiyle çekip gitme arzusu olarak belirtileri örneklendirilebilecek travmaya ilişkin bozukluktur. Bu durum çocuğa karşı ihmal ve istismar söz konusu olduğunda, bakımını birincil üstlenen kişilerin sıklıkla değişmesi gibi durumlarda kendisini gösterebilen bir belirti olarak nitelendirilmektedir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

2.4.3 Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB)

Herkes için ağır stres yaratacak durumlarda ortaya çıkan bir bozukluktur, çoğu kez travmatik olaydan birkaç saat, birkaç gün, daha seyrek olarak da birkaç hafta, birkaç ay sonra ortaya çıkar. DSM-5’te, gerçek bir ölüm ya da ölüm tehdidi,

ağır yaralanma, bireyin fiziksel bütünlüğünü tehdit eden bir durumla karşılaşması, böyle bir duruma tanık olma gibi ağır travmatik olaylardan sonra ortaya çıkabilen, özgül semptomlarla kendini gösteren bir tablo olarak tanımlanmaktadır. (Association) Travma Sonrası Stres tanısı için, bireyin travmatik bir hadiseye maruz kalması, ilk ve önemli bir ölçüttür. Burada travmatik olaydan kasıt, bireyin kendisiyle ya da başkalarıyla ilgili ciddi zarar ya da ölümlle sonuçlanabilecek düzeyde tehdit olgusu içermesidir. Bireyin travmatik olaya karşı tepkisi yoğun olarak; korku, çaresizlik ya da dehşet öğelerini barındırır. Bireyin kendisinin ya da başkalarının maruz kaldığı tehdidin ciddiyetine ilişkin algısı, daha sonra ortaya çıkması olası tepkiler için önemli bir belirleyicidir. Birey olayı ne kadar tehdit edici algırsa yaşadığı kaygıda o kadar fazla olacaktır (Beaton, 1998). Tanı koyabilmek için DSM-5 belirtilerin en az bir ay sürmüş olması gerektiğini belirtse de Uluslararası Hastalık Sınıflamasında (International Classification of Diseases; ICD -10) zaman sınırlaması olmadığı öngörmektedir (Öztürk, 2009).

TSSB olan bireylerde travmayı tekrar tekrar deneyimleme, travmayı hatırlatan uyaranlardan kaçınma ve artmış otonom sinir sistemi belirtilerini içeren belirtiler görülür. Flash-back sırasında kişi travma tekrarlanıyormuş gibi davranabilir veya hissedebilir. Rüyalar ve anılar başka bir yeniden yaşantılama belirtileri arasında sayılabilir. Kaçınma belirtileri arasında travma ile ilişkili düşünce ve davranışlardan kaçınma, anhedoni (zevk alamama) olabilir. Uykusuzluk, irritabilite ve uyarılmışlık, artmış otonom sinir sistemi belirtileri arasında sayılabilir. TSSB tanısının karşılanması için tekrar yaşantılama belirtilerinden en az biri, kaçınma belirtilerinden en az üçü ve artmış otonom sinir sistemi belirtilerinden en az ikisi bulunmalıdır, bu da DSM-5 TSSB tanı ölçütleri olarak aşağıda belirtilmiştir (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

DSM 5'e göre; TSSB'de birey doğrudan ya da dolaylı olarak (başkalarının başına gelmiş ya da tanık olmuş, aile bireyleri ya da yakınlarının karşılaştığı) örseleyici bir olay yaşamıştır. Bu olaydan sonra bireyde; travmatik olayın yineleyen ve sıkıntı veren anılarının ya da düşlerinin hatırlanması, travmatik olayı tekrardan yaşıyormuş gibi hissetme, olay anı hatırlandıkça ruhsal sıkıntıya bürünme, travmatik olayı çağrıştıran anılardan/düşlerden/nesnelere kaçınmaya çalışma,

olay hakkında anımsanmayan anların olması, bireyde aşırı korku, suçluluk gibi olumsuz duygusal durumların varlığı, saldırgan davranışlar ve ani öfke patlamaları, sosyal olarak geri çekilme, odak ve uyku sorunları, ilgi azalması, kendine zarar verme gibi davranışlar görülür. Bu davranışlar harici kişide, kendine yabancılaşma, gerçek dışılık ve gecikmeli dışavurum görülebilir. Ayrıca TSSB kişide işlevselliğin azalmasına sebep olur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

2.4.3.1. Travma Sonrası Stres Bozukluğu Etiyolojisi

TSSB etiyojisinden birden fazla faktör sorumludur. Stresör, TSSB'nin ana nedeni olup, aynı ya da benzer travmatik olayları yaşayanlar, bir başka deyişle aynı stresörlere maruz kalanların hepsinde TSSB ortaya çıkmamaktadır. Buradaki değiştirici neden, stres kaynağının kişi üzerindeki öznel anlamının önemi olduğu düşüncesi kabul görmektedir. 15 yaşında önce psikolojik travma yaşamış olma, sosyal desteğin yetersiz olması, psikiyatrik hastalığa yatkınlık, özellikle anksiyete bozukluğu ve majör depresyon gibi hastalıklar geçirmiş olma, 10 yaşından önce aileden ayrılmış olma, yatkınlığı gösteren faktörler olarak düşünülmektedir. TSSB'nin oluşumunda; travmanın niteliği ve şiddeti, travmaya uğrayan bireyin ve travma sonrası yaşanan ortamın özellikleri ön planda olup; etnik ve kültürel yapısının da bireyde TSSB gelişimine katkıda bulunacağı gibi tedavi şansını da değiştirebileceği üzerinde durulmaktadır (Sungur, 1995). Aynı stres kaynağı tüm bireylerde, travma ortaya çıkarmamaktadır, bu bağlamda stres kaynağı tek başına travmanın ortaya çıkmasında yeterli değildir ve bununla beraber olayın, birey için öznel bir anlamının olması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. (Çervatoğlu-Geyran, 2000b).

2.4.3.2. Travma Sonrası Stres Bozukluğu Epidemiyolojisi

Travmaya bağlı stres, yaşam sürecinde sık karşılaşılan bir psikolojik problemdir. Yapılan araştırmalarda, hayat boyu en az bir kez travmaya maruz kalma oranı kadınlar için %51.2 erkekler için ise bu oran %60.7 olup erkekler travmaya maruz kalma konusunda kadınlara göre daha şanssızlardır.(Kessler, ve ark, 1995)

TSSB hemen hemen her yaşta görülse de genç yaşlarda TSSB'ye daha sık rastlanılır. (Breslau, 1999)

TSSB ülkelere göre de farklı dağılımlar göstermektedir. Yaşam boyu görülme oranına bakacak olursak Çin Halk Cumhuriyetinde %0.3, Yeni Zelanda'da %6.1 , Amerika Birleşik Devletlerinde ise bu oran %6.8'dir (Kessler ve ark, 2005). Verilen bu oranların tamamıyla gerçeği yansıtmadığı da düşünülmektedir; dünyada; terörizm, zorunlu göç ve tecavüz gibi suçların giderek artması ve bunların çoğuna istatistiksel veri olarak ulaşılamaması gerçeğini de hesaba katmalıyız. Bu nedenlerden dolayı bu oranların daha yüksek olması beklenmektedir (Kessler, 2000).

TSSB'yi sadece mağdurların yani travmaya direkt maruz kalanların sorunu olarak düşünmemeliyiz. TSSB'nin görülme sıklığı ile ilgili gerek meslek gerekse de yaş üzerine pek çok çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bir çalışmada travmaya direkt maruz kalanlarda TSSB'ye %30–%40 oranında rastlanmış ve bireylere yaşadıkları travma ile ilgili yardım eden (acil sağlık ekibi, polis, gibi) kurtarma ekiplerinde ise %10–%20 oranında TSSB'ye rastlanılmıştır (Schlenger, 2002). Yapılan bir başka çalışmada ise TSSB; polis, itfaiye ve acil servis personelinde %6–%32 arasında bulunmuştur (McFarlane, 2009). Bir başka çalışmada ise çocukların kötüye kullanımı veya yaşadıkları doğal travmalar sonrası meydana gelen TSSB'nin yaygınlığı çocuk yaş grubunda büyüklere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. (Gabbay, 2004).

2.4.4. Akut Stres Bozukluğu

Akut Stres Bozukluğu (ASB), travmatik yaşantıdan hemen sonraki ilk 4 haftayı tanımlamak için kullanılır. Travma Sonrası Stres Bozukluğu(TSSB) ise travma sonrası stres bulgularının 4 hafta sonrasında da devam ettiği yaşantılar için kullanılır. ASB belirtileri 2 ila 30 gün için görülmelidir bu sürenin aşılması durumunda Travma Sonrası Stres Bozukluğu ndan bahsedilir. Akut Stres Bozukluğu'nun 1 ay sonra ortadan kalkmayıp, TSSB'ye dönüşebilir. Ancak her Akut Stres Bozukluğu TSSB'ye dönüşmediği gibi, her TSSB'den önce Akut Stres Bozukluğu da yaşanmamaktadır (Harvey, 2002).

DSM 5'e göre Akut Stres Bozukluğu'nda, birey doğrudan örseleyici bir olay yaşamış ya da örseleyici bir olay yaşanan bir ana şahitlik etmiştir. Yaşanan ya da tanıklık edilen örseleyici olaydan bireyde, travmatik olay anını yeniden yaşama, sürekli mutsuzluk ve sıkıntı hali, mutlu olmayı reddetme gibi olumsuz duygudurum, travmatik olayın bir bölümünü hatırlayamama, olayı anımsatan her durumdan kaçınma isteği, odak problemi, aşırı uyku ya da uykusuzluk, abartılı refleksler ve irkilme, saldırgan davranışlar ve ani öfke patlamaları görülür. (Köroğlu, 2013; Öztürk, 2014).

DSM-5 tanı kriterleri çerçevesinde Akut Stres Bozukluğu Belirtileri aşağıdaki biçimde listelenmektedir:

İstem dışı gelen belirtiler: kişinin kontrolünün dışında söz konusu olan ve sıkıntı veren anıları, tekrarlayıcı düşler, kişinin travmatik olayı tekrar hissediyormuşçasına yeniden deneyimlemesi durumu ve olumsuz duygulanıma yol açan ve travmatik olaya ilişkin çağrışımlara tepki olarak fiziksel ve psikolojik tepkiler gösterme olarak nitelendirilir

Olumsuz duygudurum: Kişinin sürekli olarak olumlu duygulanımda sorun yaşaması ve mutlu hissedememesi

Dissosiyasyon (Çözülme): Değişmiş gerçeklik algısı, olayın sanki kişinin başına gelmediğini düşünmesi, hatırlamakta güçlük yaşama

Kaçınma: Travmatik olaya ilişkin çağrışıma yol açabilecek her ipucundan kaçınma ve uzak durma isteği

Uyarılma: Uyku bozuklukları, saldırganlık, öfke patlamaları, aşırı uyarılmışlık, alarmda olma hali, odaklanma problemleri ve abartılı korku tepkileri gösterme (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

2.4.5. Uyum Bozuklukları

Kişilerin tetikleyici etkenlere bağlı olarak üç ay içerisinde duygusal ve psikolojik olarak farklı ve uyumu güçleştiren tepkiler göstermesi olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu uyumsuzluğa yol açan belirtilerin kişilerin hayatındaki işlevselliği belirgin bir biçimde etkilediği gözlenmelidir. Kayıp ve yas

durumundan farklı bir tetikleyici söz konusu olduğu takdirde bu kategoride değerlendirilmesi söz konusu olan travmaya ilişkin bozukluklar arasındadır (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2013).

2.5. Travmaya Bağlı Stres Kavramını Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar

Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) kavramlarını açıklayan ve kişilerin maruz kaldıkları travmatik deneyime ilişkin hangi faktörler çerçevesinde psikopatolojinin yapılandığını ifade eden modeller ve kuramsal yaklaşımlar söz konusudur. Bu alanda daha önce yapılan çalışmalar çerçevesinde üç önemli kuramsal yaklaşımın travmaya bağlı stres kavramı ile ilişkili olduğu düşünölmektedir.

2.5.1. Davranışçı Model

Davranışçı Model olarak nitelendirilen yaklaşım temelini klasik koşullanma kavramından almaktadır. Travmatik deneyim neticesinde, kişilerin hayatlarında daha önce korku unsuru olmayan uyaranların olay sonrasında koşullanan uyaranlar haline gelmesi ve travmaya bağlı stres kavramındaki tekrarlama ve süreklilik durumlarını açıklayabilecek bir süreç olduğu öne sürölmektedir. Ayrıca, kişilerin, travmatik olay neticesinde koşullanan ve daha öncesinde duyarsız oldukları uyaranlardan kaçınması da bu model çerçevesinde açıklanmaktadır (Mowrer, 1960). Bununla birlikte kişilerin hatırlatıcı olaylara karşı koşullanması, travmadan kaynaklı olarak uyaranların kişilerde sönmeye yol açmaması, genellemelerin yapılması, travmaya bağlı stres belirtileri ile bağdaştırılan davranışsal öğeler olarak düşünölmektedir.

2.5.2. Bilişsel Model

Bilişsel Model, kişilerin kendileri ve çevrelerine ilişkin yapılanan zihinsel şemaları temel alarak, hayatta karşılaştıkları zorluklarla başa çıkma becerilerini şekillendiren bir model olarak travmatik deneyimlerin kişilerin zihinsel temsillerine bağlı olarak kişileri etkilediği görüşünde yapılandırılmıştır. Bağlanma kuramı çerçevesinde anne-çocuk arasındaki bağın kurulmasından itibaren kişilerin zorluklarla karşılaştıkları durumda yakınlık kurma ihtiyacının bağlanmadan ileri geldiği ve bağlanmanın erken dönemden itibaren şekillenen ve daha sonraki

dönemlerde de kişilerin hayatını ve bilişsel şemalarını etkileyen bir süreç olduğunu öne sürmektedir (Bowlby, 1980).

Kaygı ve stres bozukluklarında bilişsel model üç temel unsur üzerinden şekillenmektedir: bilişsel, davranışsal ve duygusal. Kaygılı olan birey kendisi, dünya ve geleceğe ilişkin kaygılı bir algıya sahiptir. Kişinin kaygısını arttıran ve tehdit unsuru görülen durumların fiziksel tepkileri “kaç ya da savaş” tepkisi üzerinden şekillenir. Nabız artışı, kan basıncının artması, terleme, yüksek oranda hassasiyet görülmektedir.

Kaygı ve stres bozukluklarında bilişsel model, kişilerin inançlarının algısını değiştirdiği üzerine görüş belirtmektedir. Öncelikli olarak kişilerin stresli durumlar ile etkin bir biçimde başa çıkamayacaklarını düşünmeleri ve bu sebeple rahatsız hissedebilecekleri ve/veya strese yol açabilecek durumlardan kaçındıkları görülmektedir. Ayrıca, kişilerin imgeler ve bilişsel süreçler dolayısı ile kaygı yaratan ve sonrasında fiziksel belirti gösterdikleri durumlar söz konusu olmaktadır. Bu durum kişilerin tehdit altında olduğu hissini uyandırmaktadır. Bu yüzden kişilerde görülebilen aşırı uyarılmışlık halinin algılanan tehdit ve tehlike ile ilişkili olduğu görülmektedir. Kişilerin gösterdikleri fiziksel ve psikolojik belirtilerin tehdit ve tehlike algısını yapılandıran önemli unsurlar olduğu düşünülmektedir (Sadock ve Sadock, 2009).

Bilişsel-davranışçı kuramının önemli isimlerinden Ellis (1973), kişilerin bilişsel şemalarının arkasındaki inanç sistemlerinin genel manada düşünce kalıplarını oluşturduğunu öne sürmektedir. Düşünce kalıplarının inançlar ile şekillenmesi ile birlikte otomatik düşüncelerin ortaya çıkması ve otomatik düşüncelerin işlevsel olmayan veya olumsuz duygulara ve çarpıtmalara yol açabileceğini ifade etmiştir. Bu çarpıtılmış düşünce ve inanç sistemlerinin ise davranışı yapılandırması söz konusudur (Kararımak ve Siviş-Çetinkaya, 2011).

Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) bilişsel kuram çerçevesinde incelendiğinde, kişilerin yoğun yıkıcı psikolojik veya fiziksel travmaya gösterdikleri tepki olarak tanımlanır ve kişiler için travmaya ilişkin imgeler ve rahatsız edici düşüncelerin ortaya çıkardığı yoğun bir korku hissi söz konusudur.

Bilişsel kuram, kişilerin travma ile ilişkilendirdikleri bilişsel şemaları ve düşünce kalıplarının yol açtığı travmatik çaresizlik hissi ile baş edilmesini sağlamaktır (Pynoos ve ark, 1987). TSSB ve kaygı bozukluklarında ortak olarak kabul edilen kaçınma davranışının, kaygı bozukluklarında kişilerin otomatik düşüncelerinden ileri gelmesi ve TSSB vakalarında bu otomatik düşüncelerin tespitinin zor olduğu öne sürülmektedir. TSSB vakalarındaki kaçınma, kişilerin travmatik deneyim ile benzeştirdikleri çevresel uyaranlardan kaçınmaları şeklinde kendisini göstermektedir. Bu yüzden TSSB’de kişilerin bilişsel süreçlerinin ölçümünün kaygı bozukluklarına göre daha kapsamlı ve rahatsız edici otomatik düşüncelerin kaynağı olabilecek çoklu unsurların tespit edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir (Amaya- Jackson ve March, 1995).

TSSB vakaları için bilişsel kuram çerçevesindeki müdahale yöntemleri travmatik olayın yol açtığı kaçınma ve korku davranışlarının sürmesine yol açan bilişsel süreçlerin ve benzer uyaranların eşleştirilmesi ile açıklanabilecek bilişsel şemaların yeniden yapılandırılması ve kişinin travmatik olaya ilişkin korku ve kaygısının tolerasyonunu sağlamak amacıyla maruz bırakılması olarak özetlenmektedir. Sistematik duyarsızlaştırma yaşantısal (in vivo) maruz bırakma, naratif maruz bırakma teknikleri kişilerin travma sonrası belirtilerini ve davranışsal tepkilerini azaltmak ve travmatik deneyime ilişkin duyarsızlaşmayı hedefleyen davranışsal yöntemler arasında yer almaktadır (Foa ve ark, 1989).

2.6. Travma Sonrası Büyüme

Travma sonrası gelişim, travmatik olayların sonucunda olumsuz etkilenen bireylerin sonrasında strese bağlı gelişim ve olumlu özellikler sergilediği süreç olarak tanımlanmaktadır. Özellikle travmatik olayların olumsuz etkilerinden çok, daha sonrasında görülen gelişimsel etkileri üzerinde duran çalışmalara son yıllarda yer verilmiştir. TSSB vakalarında kontrol odağını inceleyen çalışmalarda travma sonrası büyüme ile kontrol odağı arasında ilişkinin incelenmesi söz konusu olmuştur.

Yapılan çalışmalarda, travma sonrası gelişimin kazalar, doğal afetler, yakınların kaybı, kanser gibi ölümcül rahatsızlıkların tedavisinin sonrasında görüldüğü tespit edilmiştir (Tedeschi ve Calhoun, 2004). Bu bağlamda geliştirilen

“İşlevsel Betimleyici Model”, travma sonrası büyüme ya da travma sonrası gelişme süreçlerini tanımlarken kişilerin yaşadıkları travmatik olayın sarsıcı etkisi sebebiyle zihinsel temsillerinde ve şemalarında değişimler olduğunu ve bu durumun gelişmeye olanak tanıdığı öne sürülmektedir (Tedeschi ve Calhoun, 2004).

Travma sonrası gelişimi ölçerken esas alınan boyutlar incelendiğinde, kişilerin hayatlarındaki yeni imkanların farkına varması, kişilerarası ilişkilerde etkinlik, kişisel anlamda güçlü olabilme, hayatın önemini ve kıymetini anlama ve manevi değişimlerin yer aldığı görülmektedir.

İşlevsel Betimleyici Model'e ek olarak, travma sonrası gelişimi inceleyen bir başka modelde kişilerin travma öncesi stres kaynaklarının, travmaya ilişkin özelliklerin ve travma sonrası faktörlerin birleşimi neticesinde ortaya çıkan olumlu değişimlerin travma sonrası gelişimi açıkladığını öne sürmektedir (Schaefer ve Moss, 1992). Burada yalnızca kişilerin karakteristik özelliklerini temel almak yerine, travmaya ilişkin özelliklerin de incelenmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Travma sonrası gelişimin boyutlarını incelediğimizde, kişilerin kendilik algısında, diğer insanlarla olan ilişkilerinde ve hayat felsefesinde olumlu değişikliklerin olduğu öne sürülmektedir:

Kendilik Algısındaki Olumlu Değişim: Travma sonrası gelişim, kişilerin benlik saygısının artmasına, güven duygusunun gelişmesine ve özyeterliliğe katkısı olan bir süreç olarak düşünülmektedir. Kişilerin psikolojik esneklik anlayışının geliştiği ve hayata dair diğer fırsatları gördüğü bir dönem olarak tanımlanır (Taku ve ark, 2008).

Özellikle bu alanda yapılan çalışmalarda, kanser hastalarının tedavi sürecine bağlı olarak maruz kaldıkları travmaya ilişkin travma sonrası gelişim süreci incelenmiş ve ilk olarak kişilerin kendi algılarındaki değişimin travma sonrası gelişimde görülen bir süreç olduğu sonucu elde edilmiştir. Kendilik algısındaki değişim kişisel gelişimi beraberinde getiren bir gelişim unsuru olarak değerlendirilmiştir. Fallah ve arkadaşları (2012) yapmış oldukları çalışmada, hayatta kalan kanser hastalarının duygularını ifade etme yeteneğinin artması, hayata dair imkanların farkına varılması, özyeterlilik duygusunun gelişmesi, psikolojik

esneklik, olumlu beden imajı algısı gibi bireysel özelliklerinde gelişim olduğu gözlenmiştir.

Kişilerarası İlişkilerde Etkililiğin Artması: Özellikle kişilerin bu süreçte empati yeteneğinin gelişmesi, başkalarını ve başka insanların hayatlarında karşılaştıkları zorlukları daha iyi bir biçimde anlayabildikleri görülmektedir. Merhamet duygusunun gelişmesi ve kişilerin başka insanlara yardım etme konusundaki motivasyonunun artması travma sonrası gelişimde görülen kişilerarası ilişkilere dair önemli bir özellik olarak ele alınmaktadır (Tedeschi ve Calhoun, 2004).

Yaşam Felsefesinde Değişim: Travma sonrası gelişimin bu evresi, kişilerin dünyaya ilişkin varsayımları neticesinde yapılandırılan ve kişilerin yaşadıklarına rağmen hayata karşı şükran duygusu beslediği, ruhsal ve varoluşsal gelişim evresi olarak tanımlanmaktadır (Taku ve ark, 2008).

2.7. Kontrol Odağı

Denetim odağı veya kontrol odağı olarak tanımlanan, kişilerin karşılaştıkları olaylara ilişkin çıkarım yapmaları durumunda sebeplerini içsel veya dışsal kontrol mekanizmalarına bağlama durumu olarak tanımlanmaktadır. Bir başa çıkma yöntemi olarak kontrol odağı iki temel bileşen ile açıklanır. İç kontrol odağı kişinin kendiliği ile ilgili veya karşılaştığı olaylara ilişkin çıkarımlarını kendi sahip oldukları yeterlilikler ile açıklama durumudur. İç kontrol odağı özellikle pozitif durumlar ile çıkarımı yapılan bir kontrol odağı olarak karşımıza çıkar. Kişilerin kendi içlerinde kontrol edebildiklerini açıklarken, kendi sahip oldukları özyeterlilik ve güçlü yanlara vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte dış kontrol odağı ise, kişilerin kendi sahip oldukları özelliklerin yeterli gelmediği ve durumların sebepleri olarak dış faktörlerin söz konusu olması ile açıklanan kontrol odağı olarak tanımlanmaktadır. Olumsuz olaylar ve/veya travmatik deneyimler kişi için şans ve kader gibi dış unsurlara bağlı olabilir ve kişi bu anlamda durumu kabullenmeyi tercih edebilir. Özellikle travma sonrası stres bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu vakaları ile yapılan çalışmalarda kişilerin iç ve dış kontrol odağının olaylara bakış açısında ve travmatik deneyimin kişilerdeki etkilerini açıklama konusunda incelenmiştir (Basım, Erkenekli ve Şeşen, 2010).

Özellikle kontrol odağı ve başa çıkma tutumları ile ilgili yapılan çalışmalarda kişinin kendisinin algıladığı özyeterlilik hissini inancına ilişkin ve aksiyona geçme motivasyonuna ilişkin belirleyici olduğu öne sürülmektedir. Bununla birlikte, kişi kontrol edilemeyen veya yönetilemeyen bir durum ile karşılaştığında başa çıkamayacağını düşünüp durumun ciddiyetine ilişkin ruminasyon döngüsüne girme durumu ile karşılaşmaktadır. Bu durum fazlasıyla endişe hissetmesine ve durumu hiçbir zaman değiştiremeyeceğine ilişkin çaresizlik hissine yol açabilmektedir. Durumlara ve olaylara ilişkin kişilerin çıkarımları kişilerin işlevselliği ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Kötümserlik veya kişinin kendisini suçlaması gibi evrensel ve kişisel olabilecek yüklenmeleri (attribution) depresif belirtilerle ve Travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) ile ilişkisi olduğu bulgulanmıştır. Kişisel özellikler ve iç faktörler kişilerde daha fazla strese yol açan ve kontrolün daha az hissedildiği bir durum olarak açıklanmakta olup, işlevselliği olumsuz etkilemektedir (Karstoft, Armour, Elklit, ve Solomon, 2015).

Kişilerin iç kontrol odağı yerine dış kontrol odağının başa çıkma becerileri ve iyilik halini sağlama anlamında özellikle kontrol edilemeyen durumlara karşı tutumu etkileyebilen olumlu bir yaklaşım olarak düşünülmektedir. Psikolojik uyumu sağlamak anlamında, kişilerin kendileri dışında ve kontrol edilemeyen durumları kabullenmesi etkin bir başa çıkma yöntemi olarak kişilerin dış kontrol odağının temelini oluşturmaktadır (Mellon, Papanikolau, ve Prodromitis, 2009).

Kontrol odağı kavramı Bandura'nın "Sosyal Öğrenme Kuramı" çerçevesinde yapılandırılan bir kişilik özelliği olmakla birlikte, ilk kez Rotter (1966) tarafından ortaya atılmıştır. Kişilerin yaşadıkları olaylara, başarılarına ve başarısızlıklarına ne anlam yüklediği ile ilişkilendirilmektedir. Bu anlamlar kişi ile ilgili olan veya şans, kader ve benzer faktörlere bağlı şekillenmektedir (Basım, Erkenekli ve Şeşen, 2010).

Bireylerin dış ve iç kontrol odağına ilişkin algıları değişkenlik göstermektedir. Kimi insanların iç kontrol odağı yüksek iken bazıları başlarına gelen olayları kendi davranışları ile ilişkilendirmeyi tercih etmezler. Bu bağlamda kişilerin başlarına gelen iyi veya kötü olayları yorumlama bakımından farklılıklar göstermektedir (Basım, Erkenekli ve Şeşen, 2010).

İç kontrol odağına sahip olan bireylerin hayatlarının herhangi bir döneminde bir olaya veya duruma ilişkin mutsuz hissettikleri zaman bunu kendi sahip oldukları özellikler ile değiştirebileceklerine inanırlar. İç kontrol odağı yüksek olan bireyler kendilerinin durumu değiştirmeleri adına sahip olmaları gereken koşulları sağlamak adına çevresel koşullara karşı daha duyarlıdırlar (Basım, Erkenekli ve Şeşen, 2010).

Dış kontrol odağı yüksek olan kişilerde ise, olayların sebebi olarak arka planda daha karmaşık ve büyük güçlerin olduğunu düşünmektedirler. Yapılan çalışmalarda, iç kontrol odağı yüksek olan kişilerin dış kontrol odaklı bireylere göre hayata karşı daha az zorlandıkları ve kendilerini daha iyi ifade edebildikleri görülmektedir. Ayrıca, iç kontrol odağı yüksek olan bireylerin onaylama gereksinimlerinin daha az olduğu, fiziksel ve psikolojik sağlıklarına daha fazla özen gösterdikleri bulunmuştur. Dış kontrol odağı yüksek olan bireylerde ise iç kontrol odağı yüksek olan bireylere göre daha fazla kaygı, stres ve depresyon yaşadıkları görülmektedir (Solmuş, 2004).

İç ve dış kontrol odağının kişilik özelliklerine etkisi ele alındığında, iç kontrol odağının dış kontrol odağına göre kişilik özellikleri bakımından daha fazla katkı sağladığı düşünülmektedir. Dış kontrol odağının düşük benlik saygısı, psikosomatizasyon, depresyon, kaygı ve psikopatoloji ile ilişkilidir. Özellikle kişilerin dış güçlere bağlı olarak olayların geliştiğini düşünmesinin hayata karşı duruşunun daha az girişimci ve cesaretli olmasına etki etmektedir. Dış faktör odağı yüksek olan kişiler olayların şans eseri olduğunu düşünerek sürece kendi çabalarını dâhil etmekten kaçınırlar, fakat iç kontrol odağı yüksek olan kişiler kendi çabalarını dahil ederek süreci deneyimlemeyi ve güçlenmeyi arzular. İki tip kontrol odağında ortak olan ise kişilerin başarı ve başarısızlık konusundaki sebeplere ilişkin çıkarımlarıdır. Çıkarımların içsel veya dışsal nedenlere bağlanması ise kişilerin kontrol odağının yapısı hakkında bilgi vermektedir (Basım, Erkenekli ve Şeşen, 2010).

Travmaya bağlı stres ve Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), kontrol odağı ile birlikte incelenen değişkenler arasında yer almaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar arasında Mellon, Papanikolau ve Prodromitis (2009), kişilerin maruz kaldıkları travmatik olaya ilişkin kişisel kontrol edebilirliklerini incelemek

amacıyla itfaiyeciler ve büyük yangınlardan sağ kalan kişiler ile çalışma yapmışlardır. Yapılan çalışmada doğal afete maruz kalan ve itfaiyecilerin yanıtları incelendiğinde, yüksek dış kontrol odağının yüksek derecede travma ve kayıp yaşayan yangından sağ kalan bölge insanlarında görüldüğü bulunmuştur. Yapılan çalışma, dış kontrol odağının psikopatoloji ile anlamlı ölçüde ilişkisi olduğunu ve kişilerin stres algısını ve genellenmiş inançlarını pekiştiren unsurun, kontrol edemediklerini düşündükleri yıkıcı olayların şans eseri olarak meydana geldiğini düşünmelerini tetikleyen dış kontrol odağından ileri geldiğini özetlemektedir.

Kararımak ve Çetinkaya-Siviş (2011), benlik saygısı ve kontrol odağının psikolojik sağlık üzerindeki etkisini inceledikleri çalışmasında duyguların aracı rolü olup olmadığını incelemiş ve çalışma için 363 katılımcının verilerini incelemiştir. Bireyler 1999 depremini yaşayan kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Çalışmada, benlik saygısının kontrol odağı ile ilişkisi olduğunu ve iç kontrol odağı yüksek olan bireylerin benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğu, olumlu ve olumsuz duyguların da benlik saygısı ve kontrol odağından etkilendiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca olumlu ve olumsuz duyguların psikolojik sağlık üzerinde anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu saptanmıştır. Çalışmada, doğal afet sonucunda maruz kaldıkları travmatik olay neticesinde pozitif psikolojik sermaye niteliğinde düşünülebilecek benlik saygısı ve kontrol odağının koruyucu faktörler olarak psikolojik sağlık üzerindeki etkisi ve duyguların bu noktadaki aracılığı incelenmiştir.

İsrailli askerler ile yapılan çalışmada, çatışmaya maruz kalmış ve uzun süreli TSSB belirtileri gösteren askerlerin kontrol odağı ve başa çıkma tutumları incelenmiştir. 675 İsrailli asker ile yapılan çalışma Lübnan Savaşı sonrasındaki 1., 2. Ve 20. Yılda ayrı ayrı incelemeler yapılarak çalışmada, duygusal başa çıkma, iç kontrol odağı, ve problem odaklı başa çıkma değişkenleri incelenmiştir. Kişilerin iç kontrol odağı ve duygusal başa çıkma becerilerinin TSSB'nin kronikleşmesi anlamında anlamlı ölçüde ilişkisi olduğu sonucu elde edilmiştir. İç kontrol odağı yüksek ve duygu odaklı başa çıkma kronik TSSB belirtilerini yordayan değişkenler olduğu tespit edilmiştir (Karstoft, Armour, Elklit ve Solomon, 2015).

Mısır'daki yoğun politik çatışmalardan etkilenen grup ile yapılan bir çalışmada da psikolojik sıkıntı, travmaya maruz kalma ve kontrol odağı değişkenleri incelenmiş ve politik olaylar ve çatışmalar sırasında yaralanan kişilerin farklı sebepler ile yaralanmış Mısırlılar ile karşılaştırılması sonucunda kontrol odağında bir farklılık görülmemiştir. Dış kontrol odağı yüksek düzey stres ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, dış kontrol odağı ve yüksek düzeyde stresin algılanan çaresizlik hissi ile ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Kahire'de yaralanan grup kontrol grubuna göre daha fazla travmaya bağlı stres belirtisi göstermiştir. Yapılan çalışma, kişilerin kendi kontrolü dışında gelişen olaylar karşısındaki stres algısı ve travmaya bağlı stres belirtilerine dair sonuçlar sağlamış, dış kontrol odağının travmaya bağlı stres ve çaresizlik algısı ile ilişkisi olduğu ve politik olayların bu anlamda etkili bir stresör olduğu sonucu elde edilmiştir (Papanikolaou ve ark, 2013).

2.8. Dünyaya İlişkin Varsayımlar

Dünyaya ilişkin varsayımlar kavramını ortaya atan Janoff-Bulman (1989), çalışmasında, kişilerin yaşadıkları travmatik olayların dünyaya ilişkin zihinsel temsillerine zarar verdiğini, hatta bu varsayımların yıkımına yol açtığını öne sürmüştür. Bu yaklaşıma göre travmaya maruz kalmış kişilerin temel dünya varsayımlarını yeniden yapılandırmaları oldukça zor bir süreçtir. TSSB olgularında kişilerin travmatik olay ile benzeştirdikleri uyaran ve/veya olayları kaçınma unsuru olarak görmeleri ve bu bağlamda yeni bir dünya oluşturmaları ve bunun amacının dengeyi kurmak olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, zaman içerisinde kişilerin kendi varsayımları çerçevesinde inşa ettikleri dünya, aynı zamanda iyileşmeleri söz konusu olabilecek yeni bir hale bürünebilir ve bu zor süreci başarı ile atlatan bireyler haline gelebilirler (Yılmaz, 2008).

“Temel varsayımlar modeli”, travmaya maruz kalmış bireylerde “dünyanın iyiliği”, “dünyanın anlamlılığı” ve “kendilik değeri” olmak üzere üç ana unsur olarak incelenen bir model olarak karşımıza çıkmaktadır (Janoff-Bulman, 1989):

Dünyanın iyiliği varsayımı: Bireyin dünyayı pozitif veya negatif algılaması ile ilişkili olan varsayımı olarak tanımlanmaktadır. Dünyanın iyiliği varsayımı, ayrıca “kişisel olmayan dünyanın iyiliği varsayımı” ve “insanların iyiliği varsayımı” olarak iki temel unsura değerlendirilmektedir. Kişisel olmayan

dünyanın iyiliği varsayımı ne kadar güçlüyse kişiler dünyada iyiliklerin daha fazla olduğuna ve dünyanın daha iyi bir yer olduğuna inanmaktadırlar. İnsanların iyiliği varsayımı da ne kadar güçlüyse insanların kökeninde iyiliğin ve yardımseverliğin olduğu düşüncesi baskın gelmektedir (Janoff-Bulman, 1989). Özellikle travmatik deneyimi olan bireylerdeki kişisel olmayan dünyanın iyiliği varsayımının zarar gördüğü öne sürülmektedir. Travmatik deneyimin kişilerde yol açtığı çaresizlik ve dünyanın kendisine karşı hep olumsuz sonuçlar ve olaylar getirmesi düşüncesi baskın gelmektedir. Kişinin bu noktadaki varsayımı, dünya iyi bir yer olsaydı travma gibi bir olayın vuku bulmaması gerekirdi düşüncesi eksenindedir. Dünyaya karşı olumsuz bir çıkarımda bulunan birey, aynı zamanda çevresindeki insanların da nazik ve yardımsever olarak düşünemeyecek hale gelir. Bu sebeple kişilerin travmatik deneyimi, varsayımların da etkisi ile daha yoğun bir hal alabilmektedir (Janoff-Bulman, 1989).

Dünyanın anlamlılığı varsayımı: Dünyanın anlamlılığı varsayımı, kişilerin dünyayı ne kadar anlamlı gördüğü ile ilgilidir. Kişilerin dünyanın anlamlılığına ilişkin önceden tahmin edilebilir, kontrol edilebilir ve adaletli bir yer olduğunu düşünmeleri, kimlerin başına iyi şeyler, kimlerin başına kötü şeyler geleceği ile ilgili varsayımları içermektedir. Dünyanın anlamlılığı varsayımı, adalet, kontrol edilebilirlik ve tesadüf boyutları ile incelenmektedir. Adalet varsayımı kişilerin hak ettiklerini yaşamalarına ilişkin varsayımı içermektedir. Kontrol edilebilirlik ise bu çalışmada incelenen kontrol odağı kavramına benzer olarak kişilerin başlarına gelecek olayların iyi veya kötü sonuçlarının kişilerin davranışlarına bağlı olduğu varsayımını barındırarak iç kontrol odağı kavramına benzerlik göstermektedir. Tesadüf boyutuna göre ise kişilerin iyi olayların bazı insanların başına gelmesi ve kötü olayların bazı insanların başına gelmesi durumunun önceden bilinemeyeceğini ve tesadüflerin söz konusu olduğu varsayımına dayanmaktadır (Janoff-Bulman, 1989).

Özellikle dünyanın anlamlılığı varsayımı anlamında kişilerin travmatik deneyim sonrasında yaşadıkları olaya ve getirdiği olumsuz sonuçların üzerine fazla durması söz konusu olabilmektedir. Bu sebeple kişinin anlam arayışı ve olaya ilişkin varsayımları, travmatik olayı tekrar yaşıyormuş hissine yol açabilmektedir.

Dünyanın anlamlılığı varsayımının zedelenmesi, kişilerin hayata her şeye rağmen olumlu bakabilme becerisini sarsmaktadır (Janoff-Bulman, 1989).

Kendilik Değeri Varsayımı: Kişinin kendisini ne kadar değerli hissetmesi ile ilişkili olan bu varsayımda, kişinin kendisi ile ilgili olumlu bakış açısı temel alınmaktadır. Kişilerin benlik saygısının olumlu bakış açısı oluşturmada katkısı olduğu ve travmatik deneyim sonrasında bunun sarsıntıya uğradığı düşünülmektedir. Kişiler, yaşadıkları travmatik olayın kendilerinde yarattığı üzüntü, stres, kaçınma ve korku gibi durumları kabullenmek istemez ve bu durum, travma öncesinde hiçbir olumsuzluk yaşamamış hissine ve daha önceki haline fazlasıyla odaklanmasına yol açar. Bu sebeple, kişiler yaşamış oldukları olayı kabullenmez ve bunu hak etmediklerini düşünürler.

Bu alanda yapılan çalışmaları incelediğimizde ise dünyaya ilişkin varsayımların yaşam kalitesi ve TSSB belirtileri ile ilişkisi olduğunu öne süren araştırmaların olduğu görülmektedir. Doğal afet mağdurları ile yapılan bir çalışmada 2004 yılında Güneydoğu Asya'da tsunami felaketinden sağ kurtulan bireyler ile yapılan çalışmada yaşam kalitesi ve TSSB belirtileri arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, yaşam kalitesi ve TSSB belirtilerinin “dünyanın iyiliği varsayımı”ndaki olumsuz algı ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, “dünyanın anlamlılığı” ve “kendilik değeri” varsayımlarındaki olumlu değişkenlerin hayat kalitesi ile ilişkisi olduğu, fakat TSSB belirtileri ile ilişkisi olmadığı görülmüştür (Nygaard ve Heer, 2012).

Virginia Teknik Üniversitesi kampüsündeki silahlı saldırı sonrasındaki kitlesel travmayı inceleyen çalışmada da sosyal destek, dünyaya ilişkin varsayımlar, maruz kalmanın anksiyete ve yaşam kalitesini yordayan değişkenler olup olmadığı incelenmiştir. Çalışma için üniversitede eğitim gören 298 kadın ile çalışma yapılmıştır. Kişilerin dünyaya ilişkin varsayımlarından kontrol edilebilirlik varsayımının hassasiyet ve travma sonrası duygusal ve fizyolojik belirtilerini yordadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, kendilik değeri varsayımı ile sosyal destek arasında da anlamlı ilişki bulunmuş, sosyal desteğin kaynağının çoğunlukla aile desteği olduğu tespit edilmiştir (Grills-Taquechel, Littleton, ve Axsom, 2011).

TSSB ve dünyaya ilişkin varsayımların incelendiği başka bir çalışmada, dini başa çıkma tutumlarının etkisi ele alınmıştır. İsraili öğrenciler ile yapılan çalışmada 777 üniversite öğrencilerinin günlük hayattaki stresörler ile başa çıkmaları ve stresörlerin farkındalık düzeyi incelenmiştir. Çalışmada travmaya bağlı stres belirtileri ve travma sonrası stres belirtileri incelenmiştir. Sonuçlara göre olumlu dini başa çıkma tutumlarının dünyaya ilişkin olumlu varsayımlar ile ilişkisi olduğu tespit edilmiş, olumsuz dini başa çıkma tutumlarının ise dünyaya ilişkin olumsuz varsayımlar ile ilişkisi olduğu görülmüştür. Ayrıca, dünyaya ilişkin olumsuz varsayımların daha fazla kaçınma davranışı ile ilişkili olduğu, aşırı uyarılmışlık belirtisinin de daha fazla olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışma dini başa çıkma tutumlarının kişilerin dünyaya ilişkin varsayımlarını etkilemesi anlamında bir koruma kalkanı oluşturduğunu öne sürmektedir (Zukerman ve Korn, 2013).

Paylaşılan ve kişiye özgü travma sonrası gelişim faktörlerini inceleyen bir çalışmada ise kişilik özellikleri, sosyal destek, dünyaya ilişkin varsayımlar, demografik veriler ve travmaya maruz kalma değişkenleri incelenmiştir. 103 kişi ile yapılan çalışmada kontrol edilebilirlik varsayımının travmaya bağlı stres belirtilerini yordayan değişken olduğu tespit edilmiştir (Dekel, Mandl ve Solomon, 2011).

Çiftlerin etkileşimli dünyaya ilişkin varsayımlarını inceleyen bir çalışmada da kadınların doğal afet sonrası TSSB belirtileri ortak dünyaya ilişkin varsayımlar ve ilişki uyumu çerçevesinde incelenmiştir. Sel felaketi sonrasında kadınların ve erkeklerin tek başına dünyaya ilişkin varsayımlarının TSSB belirtilerini yordamadığı saptanmıştır. Bununla birlikte, eşlerin ortak dünyaya ilişkin varsayımları olarak “dünyanın iyiliği varsayımı”nın iyi düzeyde olmasının TSSB belirtilerini yordadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, kadınların ilişki uyumunun TSSB belirtilerini yordadığı görülmüştür (Monson ve ark, 2009).

BÖLÜM III

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın yöntemi, araştırma modeli, evren ve örnekleme, araştırmaya ilişkin gerekli bilgilerin toplanma aşamasında yararlanılan ölçüm araçları ile ölçeklerin uygulanma süreci ve istatistik çalışmasında kullanılan analiz yöntemleri hakkında bilgi içermektedir.

3.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni üniversite öğrencileri olarak belirlenmiştir. Psikoloji ve Tıp fakültesi öğrencileri olmak üzere araştırma değişkenleri iki grupta incelenmiştir. Evren üzerinden 300 kişilik örneklem oluşturularak veri incelemesi yapılmıştır. Araştırma için ölçekler bilgilendirilmiş onam alınarak katılımcılara uygulanmıştır. Araştırma katılımı gönüllülük esasına dayanmaktadır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırma değişkenlerini ölçmek ve değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacı ile bu alanda daha önce yapılmış çalışmalardan yola çıkarak araştırmacı tarafından belirlenen ölçüm araçları aşağıdaki gibidir:

- Demografik Bilgi Formu
- Travmatik Yaşantılar Ölçeği (Traumatic Experiences Checklist)
- Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği
- Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği

3.2.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların kişisel bilgilerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından

geliştirilen öz bildirim formunda katılımcıların yaş, cinsiyet, okul, okuduğu bölüm, anne ve baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, kiminle yaşadığı, yaşanan yer değişkenlerine ilişkin sorular yer almaktadır. Kişisel bilgi formunda araştırmadaki değişkenlere ek olarak anlamlı ilişkinin söz konusu olabilecek ara değişkenlerin olup olmadığı tespit edilmiştir.

3.2.2. Travmatik Yaşantılar Ölçeği (Traumatic Experiences Checklist)

Travmatik Yaşantılar Ölçeği (Traumatic Experiences Checklist) Nijenhuis ve arkadaşları tarafından 1999 yılında geliştirilmiş bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek, kişinin ciddi ve travmatik olaya maruz kalması veya tanıklık etmesi olan 29 potansiyel travma ölçen sorudan oluşmaktadır. Travmatik Yaşantılar Ölçeği puan aralığı 0 ve 29 arasında değişmektedir. Olayı yaşadıysa 1 puan, olayı yaşamadıysa 0 puan verilir. Toplam puan travmatik yaşantıların sayısını gösterir (aralık 0-29). Duygusal ihmal, duygusal istismar, cinsel istismar ve cinsel saldırı gibi boyutları ile kişilerin travmatik deneyiminin ne sebeple ortaya çıktığı tespit edilebilen ölçekte duygusal travma 6 madde, cinsel saldırı ve cinsel istismar 6 madde, tehdit unsurları (örn. Fiziksel istismar ve cezalandırma gibi) 6 maddede ölçülmektedir. Travmatik yaşantılar ölçeği ayrıca travmatik deneyimin ciddiyetini ele alırken dört değişken üzerinden sonuçların değerlendirilmesi söz konusudur:

- Olay
- Travmanın gerçekleştiği zaman ve kişinin yaşı
- Travmanın süresi
- Öznel tepkiler

Ölçeğin psikometrik özelliklerine ilişkin sonuçları incelendiğinde 4 haftalık test-tekrar test katsayısı .91 olarak bulunmuş, iç tutarlılık katsayısı da .86 ve .90 arasında değişmekte olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar doğrultusunda testin klinik örnekleme travmatik belirtileri ölçmek için kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu öngörülmektedir (Nijenhuis ve ark, 2002). Bu çalışmanın analizinde, Travmatik Yaşantılar Ölçeği için yalnızca toplam puan hesaplanmıştır.

3.2.3. Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği

Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği (DİVO), travmatik olaylara maruz kalmış bireylerin travma sonrasındaki zihinsel temsillerini ve varsayımlarını anlamaya yönelik geliştirilmiş bir öz bildirim ölçeğidir. Janoff-Bulman (1989) tarafından geliştirilen ölçek, 32 maddeden oluşan ve 6'lı likert tipli olan ölçeğin yanıtlaması "kesinlikle katılmıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" aralığındadır. Ölçeğin ters kodlanan maddeleri 2,8, 12, 18 numaralı maddelerdir. Ayrıca, dünyaya ilişkin varsayımların yedi farklı boyutta ele alındığı ve ölçüldüğü ankette Dünyanın İyiliği, Adalet, Olayların Kontrol Edilebilirliği, Rastlantısallık, Kişisel Kontrol ve Şans ve Kendilik Değeri boyutları yer almaktadır.

Ölçeğin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi kapsamında yapılan çalışmada ilk halinde yer alan 8 alt boyutun tutarlılık katsayısının ölçeğin uygulanabilirliği anlamında yeterli olduğunu göstermiştir. Alt boyutlar arasındaki tutarlılık katsayısı .67 ve .78 arasında değişmektedir ve bu doğrultuda tutarlılığın tatmin edici olduğu düşünülmektedir. Ölçeğin son hali için yapılan diğer çalışmada ise 32 maddelik son halinin alt boyutlar arasındaki tutarlılığının .66 ile .76 arasında değiştiği tespit edilmiştir (Janoff-Bulman, 1989).

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Yılmaz (2008) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin psikometrik özelliklerini ölçmek amacıyla Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri ile puan karşılaştırılması yapılmıştır. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre ölçeğin Türkçe uyarlamasının iç tutarlılık katsayısı .70 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte test-tekrar test güvenilirliği ise .58 olarak bildirilmiştir. Sonuçlar doğrultusunda, ölçeğin Türkiye'de uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucu elde edilmiştir. Özgün hali 32 maddelik olan ölçek Türkçe uyarlaması esnasında geliştirilen 25 maddelik hali ile bu çalışmada uygulanmıştır.

3.2.4. Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği

Rotter (1966) tarafından geliştirilen ölçek 29 maddeden oluşmaktadır. 29 maddenin 6 maddesi (1, 8, 14, 19, 24, 27) dolgu maddesi olduğu için

puanlanmamaktadır. Diğer maddelerden 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25 ve 29. maddelerin “a” seçenekleri ve 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28. maddelerin de “b” seçenekleri 1'er puan almaktadır. Sonuçlar doğrultusunda, ölçeği cevaplayan bireyler 0 ile 23 arasında bir toplam puan alabilmektedir. Yükselen puanlar, dış kontrol odağı inancında artışı göstermektedir. Kişilerin hayatlarına ve kendilerine ilişkin kontrol unsurlarını iç ve dış boyutları ile ele alan özbilidirim ölçeğidir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Dağ (1991) tarafından yapılmıştır ve yapılan analizler sonucunda ölçeğin yedi alt boyut üzerinden ölçüm yaptığı sonucu elde edilmiştir. Türkçe uyarlamasının iç tutarlılık katsayısı .71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin puanlandırılması, yüksek puanların dış kontrol odağını, düşük puanların ise iç kontrol odağının gelişmiş olduğunu gösterecek biçimde yapılandırılmıştır.

3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmacı tarafından belirlenen hipotezler aşağıdaki gibidir:

1. Travmatik Yaşantılar puanı üzerinde yaş etkilidir.
2. Şans Kontrolü puanı üzerinde yaş etkilidir.
3. Siyasal Dış Kontrol puanı üzerinde yaş etkilidir.
4. Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı üzerinde yaş etkilidir.
5. Okul Başarısında Dış Kontrol puanı üzerinde yaş etkilidir.
6. Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol puanı üzerinde yaş etkilidir.
7. Kadercilik puanı üzerinde yaş etkilidir.
8. Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı üzerinde yaş etkilidir.
9. İyilik Varsayımı puanı üzerinde yaş etkilidir.
10. Adalet Varsayımı puanı üzerinde yaş etkilidir.
11. Şans Varsayımı puanı üzerinde yaş etkilidir.
12. Rastlantısallık Varsayımı puanı üzerinde yaş etkilidir.
13. Kendilik Değeri Varsayımı puanı üzerinde yaş etkilidir.
14. Kontrol Değeri Varsayımı puanı üzerinde yaş etkilidir.
15. Travmatik Yaşantılar puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
16. Travmatik Yaşantılar puanı üzerinde cinsiyet etkili değildir.

17. Şans Kontrolü puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
18. Siyasal Dış Kontrol puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
19. Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
20. Okul Başarısında Dış Kontrol puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
21. Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
22. Kadercilik puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
23. Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
24. İyilik Varsayımı puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
25. Adalet Varsayımı puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
26. Şans Varsayımı puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
27. Rastlantısallık Varsayımı puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
28. Kendilik Değeri Varsayımı puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
29. Kontrol Değeri Varsayımı puanı üzerinde cinsiyet etkilidir.
30. Travmatik Yaşantılar puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
31. Şans Kontrolü puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
32. Siyasal Dış Kontrol puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
33. Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
34. Okul Başarısında Dış Kontrol puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
35. Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
36. Kadercilik puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
37. Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
38. İyilik Varsayımı puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
39. Adalet Varsayımı puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
40. Şans Varsayımı puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
41. Rastlantısallık Varsayımı puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
42. Kendilik Değeri Varsayımı puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.
43. Kontrol Değeri Varsayımı puanı üzerinde kardeş sayısı etkilidir.

3.4. Araştırmanın İşlem Yolu

Verilerin analizi SPSS 23 programı ile yapılmış ve %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. Çalışmada parametrik olmayan test tekniklerinden Spearman

korelasyon, Mann Whitney, Kruskal Wallis kullanılmıştır. Spearman korelasyon testi bağımsız iki nicel değişken arasındaki doğrusal ilişkinin yonü ve kuvvetinin belirlenmesi kullanılan test tekniğidir. Mann Whitney bağımsız iki grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında, Kruskal Wallis bağımsız k grubun ($k > 2$) nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir.

Çalışmada ölçek puanlarının ilişkisi Spearman korelasyon testi ile ölçek puanlarının demografik değişkenlere göre farklılık gösterme durumu ise Mann Whitney ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma değişkenlerini ölçümleri sonucunda elde edilen bulguların analizi ve karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırmanın problemi ve alt problemlerinin analiz sonucunda yanıtları bulgular bölümünde yer almaktadır.

4.1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Tablo 1. Demografik Bilgilerin Betimleyici İstatistikleri

		n	%
Yaş	20 yaş ve altı	171	57,0
	20 yaş üstü	129	43,0
Cinsiyet	Erkek	89	29,7
	Kadın	211	70,3
Kardeş sayısı	1-2	138	47,4
	3-4	123	42,3
	5 ve üstü	30	10,3
Anne eğitim	Okula gitmemiş	19	6,3
	İlköğretim	118	39,3
	Lise	110	36,7
	Yüksekokul/Üniversite	52	17,3
	Diğer	1	,3
Baba eğitim	Okula gitmemiş	2	,7
	İlköğretim	78	26,0
	Lise	132	44,0
	Yüksekokul/Üniversite	86	28,7
	Diğer	2	,7
Yaşanılan yer	Köy	22	7,3
	Kasaba	13	4,3
	Şehir	256	85,3
	Diğer	9	3,0
Okul	Bezmialem	84	28,7
	İstanbul Üniversitesi	48	16,4
	Haliç	34	11,6
	İzzet Baysal	127	43,3
Okuduğu Bölüm	Psikoloji	161	54,9
	Tıp	132	45,1

Çalışma durumu	Evet	12	4,1
	Hayır	282	95,9
Gelir durumu	500 TL'nin altında	1	,3
	500-1000 TL	11	3,7
	1000-2000 TL	83	27,7
	2000 TL üzeri	205	68,3
Kiminle yaşıyorsunuz?	Aile	139	46,3
	Akraba	6	2,0
	Yurt	89	29,7
	Arkadaş	46	15,3
	Diğer	20	6,7

Öğrencilerden %57,0'si 20 yaş ve altında iken %43,0'ü 20 yaş üstündedir.

Öğrencilerden %29,7'si erkek iken %70,3'ü kadındır.

Öğrencilerden %47,4'ünün 1-2 kardeşi, %42,3'ünün 3-4 kardeşi, %10,3'ünün ise 5 ve üstü kardeşi vardır.

Öğrencilerden annesi okula gitmemiş olanların oranı %6,3 , ilköğretim mezunu olanların %39,3 , lise mezunu olanların %36,7 , yüksekokul/üniversite mezunu olanların oranı ise %17,3'tür.

Öğrencilerden babası okula gitmemiş olanların oranı %0,7 ilköğretim mezunu olanların %26,0 , lise mezunu olanların %44,0 , yüksekokul/üniversite mezunu olanların oranı ise %28,7'dir.

Öğrencilerden %7,3'ü köyde, %4,3'ü kasabada, %85,3'ü şehirde yaşamaktadır.

Öğrencilerden %28,7'si Bezmialem, %16,4'ü İstanbul, %11,6'sı Haliç, %43,3'ü ise İzzet Baysal Üniversitesinde okumaktadır.

Öğrencilerden %54,9'u psikoloji, %45,1'i tıp okumaktadır.

Öğrencilerden %95,9'u çalışmamaktadır.

Öğrencilerden ailesinin aylık geliri 500 TL'nin altında olanların oranı %0,3 , 500-1000 TL olanların %3,7 , 1000-2000 TL olanların %27,7 , 2000 TL ve üzerinde olanların oranı ise %68,3'tür.

Öğrencilerden %46,3'ü ailesiyle, %2,02'si akrabasıyla, %29,7'si yurttta, %15,3'ü arkadaşlarıyla yaşamaktadır.

4.2. Ölçek Puanlarının Betimleyici İstatistikleri

Tablo 2. Ölçek Puanlarının Betimleyici İstatistikleri

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Travmatik Yaşantılar	300	0	12	2,38	2,377
Şans Kontrolü	300	0	4	2,27	1,408
Siyasal Dış Kontrol	300	0	4	2,32	1,380
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	300	0	4	1,86	1,006
Okul Başarısında Dış Kontrol	300	0	3	1,08	,992
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	300	0	4	2,63	,957
Kadercilik	300	0	2	1,12	,719
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	300	0	2	,78	,721
İyilik Varsayımı	300	5	30	14,98	5,326
Adalet Varsayımı	300	12	42	23,77	5,388
Şans Varsayımı	300	4	24	13,14	4,546
Rastlantısallık Varsayımı	300	3	18	7,63	3,273
Kendilik Değeri Varsayımı	300	5	24	17,03	4,290
Kontrol Varsayımı	300	1	6	3,51	1,292

Travmatik Yaşantılar puan ortalaması $2,38 \pm 2,377$, Şans Kontrolü puan ortalaması $2,27 \pm 1,408$, Siyasal Dış Kontrol puan ortalaması $2,32 \pm 1,380$, Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puan ortalaması $1,86 \pm 1,006$, Okul Başarısında Dış Kontrol

puan ortalaması $1,08 \pm 0,992$, Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol puan ortalaması $2,63 \pm 0,957$, Kadercilik puan ortalaması $1,12 \pm 0,719$, Siyasal ve Okul Başarısındaki Dış Kontrol puan ortalaması $0,78 \pm 0,721$, İyilik Varsayımı puan ortalaması $14,98 \pm 5,326$, Adalet Varsayımı puan ortalaması $23,77 \pm 5,388$, Şans Varsayımı puan ortalaması $13,14 \pm 4,546$, Rastlantısallık puan ortalaması $7,63 \pm 3,273$, Kendilik Değeri puan ortalaması $17,03 \pm 4,290$, Kontrol Varsayımı puan ortalaması $3,51 \pm 1,292$ 'dir.

Tablo 3. Ölçek Puanlarının Normallik Testleri

	Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	p
Travmatik Yaşantılar	,845	300	,000
Şans Kontrolü	,879	300	,000
Siyasal Dış Kontrol	,877	300	,000
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	,898	300	,000
Okul Başarısında Dış Kontrol	,845	300	,000
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	,882	300	,000
Kadercilik	,804	300	,000
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	,792	300	,000
İyilik Varsayımı	,981	300	,001
Adalet Varsayımı	,982	300	,001
Şans Varsayımı	,983	300	,001
Rastlantısallık Varsayımı	,945	300	,000
Kendilik Değeri Varsayımı	,968	300	,000
Kontrol Varsayımı	,934	300	,000

Ölçek puanları için yapılan normallik testi sonuçlarına göre tüm ölçek puanları normal dağılım göstermediklerinden ($p < 0,05$) karşılaştırma analizlerinde parametrik olmayan yöntemler kullanılmıştır.

4.3.Ölçek Alt Boyutları Puanlarının Korelasyon Analizi

Tablo 4. Travmatik Yaşantılar ve Kontrol Odağı Alt Boyutları Puanlarının Korelasyon Analizi

		Travmatik Yaşantılar	Şans Kontrolü	Siyasal Dış Kontrol	Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	Okul Başarısında Dış Kontrol	Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	Kadercilik	Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol
Travmatik Yaşantılar	r	1,000	,011	,062	,167**	,141*	-,004	-,038	,059
	p		,849	,283	,004	,014	,947	,513	,311
	N		300	300	300	300	300	300	300
Şans Kontrolü	r		1,000	,243**	,244**	,278**	,087	,178**	,296**
	p			,000	,000	,000	,131	,002	,000
	N			300	300	300	300	300	300
Siyasal Dış Kontrol	r			1,000	,272**	,096	,047	,054	,235**
	p				,000	,096	,415	,351	,000
	N				300	300	300	300	300
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	r				1,000	,134*	,342**	,046	,277**
	p					,020	,000	,422	,000
	N					300	300	300	300
Okul Başarısında Dış Kontrol	r					1,000	,019	,066	,420**
	p						,748	,251	,000
	N						300	300	300
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	r						1,000	,046	,093
	p							,426	,106
	N							300	300
Kadercilik	r							1,000	,000
	p								,997
	N								300
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	r								1,000
	p								
	N								

**p<0,01 , *p<0,05

Tablo 5. Travmatik Yaşantılar, Dünyaya İlişkin Varsayımlar ve Kontrol Odağı Alt Boyutları Puanlarının Korelasyon Analizi

		İyilik Varsayımı	Adalet Varsayımı	Şans Varsayımı	Rastlantısallık Varsayımı	Kendilik Değeri Varsayımı	Kontrol Varsayımı
Travmatik Yaşantılar	r	-,189**	-,150**	-,198**	,015	-,279**	-,039
	p	,001	,009	,001	,794	,825	,505
	N	300	300	300	300	300	300
Şans Kontrolü	r	-,191**	-,502**	-,144*	,433**	-,238**	-,209**
	p	,001	,000	,013	,000	,000	,000
	N	300	300	300	300	300	300
Siyasal Dış Kontrol	r	-,149**	-,111	-,101	,230**	-,108	-,037
	p	,010	,055	,082	,000	,061	,519
	N	300	300	300	300	300	300
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	r	-,132*	-,222**	-,112	,399**	-,224**	-,037
	p	,022	,000	,053	,000	,000	,529
	N	300	300	300	300	300	300
Okul Başarısında Dış Kontrol	r	-,089	-,289**	-,069	,241**	-,146*	-,150**
	p	,125	,000	,237	,000	,011	,009
	N	300	300	300	300	300	300
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	r	-,141*	-,043	-,198**	,016	-,047	-,087
	p	,014	,455	,001	,781	,414	,133
	N	300	300	300	300	300	300
Kadercilik	r	-,045	-,256**	,022	-,055	-,020	-,101
	p	,433	,000	,710	,340	,736	,080
	N	300	300	300	300	300	300
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	r	-,119*	-,224**	-,120*	,294**	-,124*	-,160**
	p	,039	,000	,038	,000	,000	,006
	N	300	300	300	300	300	300
İyilik Varsayımı	r	1,000	,348**	,403**	-,123*	,351**	,234**
	p		,000	,000	,034	,033	,000
	N		300	300	300	300	300
Adalet Varsayımı	r		1,000	,316**	-,233**	,236**	,357**
	p			,000	,000	,000	,000
	N			300	300	300	300
Şans Varsayımı	r			1,000	-,011	,314**	,249**
	p				,854	,825	,000
	N				300	300	300
Rastlantısallık Varsayımı	r				1,000	-,235**	-,198**
	p					,000	,001
	N					300	300

Kendilik	r	1,000	-,198**
Değeri	p		,001
Varsayımı	N		300
Kontrol	r		1,000
Varsayımı	p		
	N		

**p<0,01 , *p<0,05

Tablo 4 ve Tablo 5’te gösterilen korelasyon analizine göre,

Travmatik Yaşantılar ile Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol, Okul Başarısında Dış Kontrol arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, Kendilik Değeri Varsayımı ile arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki, İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı ile arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Şans Kontrolü ile Siyasal Dış Kontrol, Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol, Kadercilik arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, Okul Başarısında Dış Kontrol, Siyasal ve Okul Başarısında,

Dış Kontrol, Raslantısallık Varsayımı ile arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, İyilik Varsayımı, Şans Varsayımı, Kontrol Varsayımı, Kendilik Değeri ile arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki, Adalet Varsayımı ile arasında ise negatif yönlü orta kuvvette bir ilişki bulunmaktadır.

Siyasal Dış Kontrol ile Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol, Raslantısallık Varsayımı ile arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, İyilik Varsayımı ile arasında ise negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol ile Okul Başarısında Dış Kontrol arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol, Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol, Raslantısallık Varsayımı, ile arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı ile arasında ise negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Okul Başarısında Dış Kontrol ile Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, Raslantısallık Varsayımı ile arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, Adalet Varsayımı ile arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki, Kontrol Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı ile arasında ise negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol ile İyilik Varsayımı, Şans Varsayımı arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Kadercilik ile Adalet Varsayımı arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol ile İyilik Varsayımı, Şans Varsayımı, Kontrol Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı ile arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki, Adalet Varsayımı ile arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki, Rastlantısallık Varsayımı ile arasında ise pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

İyilik Varsayımı ile Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, Kontrol Varsayımı ile arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, Rastlantısallık Varsayımı ile arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Adalet Varsayımı ile Şans Varsayımı, Kontrol Varsayımı arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, Kendilik Değeri Varsayımı ile arasında pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki, Rastlantısallık Varsayımı ile arasında ise negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Şans Varsayımı ile Kendilik Değer Varsayımı, Kontrol Varsayımı arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Rastlantısallık Varsayımı ile Kendilik Değeri, Kontrol Varsayımı arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Kendilik Değeri ile Kontrol Varsayımı arasında negatif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

4.4.Araştırma Değişkenlerinin Kişisel Bilgiler ile Karşılaştırma Analizleri

Tablo 6. Yaş Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Yaş		N	Sıra Ortalama	U	p
Travmatik Yaşantılar	20 yaş ve altı	171	142,57	9673,500	,064
	20 yaş üstü	129	161,01		
Şans Kontrolü	20 yaş ve altı	171	170,18	7664,500	,000*
	20 yaş üstü	129	124,41		
Siyasal Dış Kontrol	20 yaş ve altı	171	150,81	10977,000	,942
	20 yaş üstü	129	150,09		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	20 yaş ve altı	171	150,79	10979,500	,944
	20 yaş üstü	129	150,11		
Okul Başarısında Dış Kontrol	20 yaş ve altı	171	154,24	10389,500	,367
	20 yaş üstü	129	145,54		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	20 yaş ve altı	171	148,41	10672,500	,612
	20 yaş üstü	129	153,27		
Kadercilik	20 yaş ve altı	171	159,49	9492,500	,025*
	20 yaş üstü	129	138,59		
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	20 yaş ve altı	171	153,20	10567,500	,501
	20 yaş üstü	129	146,92		
İyilik Varsayımı	20 yaş ve altı	171	147,44	10507,000	,482
	20 yaş üstü	129	154,55		
Adalet Varsayımı	20 yaş ve altı	171	143,63	9855,000	,114
	20 yaş üstü	129	159,60		
Şans Varsayımı	20 yaş ve altı	171	154,59	10329,500	,345
	20 yaş üstü	129	145,07		
Rastlantısallık Varsayımı	20 yaş ve altı	171	148,64	10711,000	,667
	20 yaş üstü	129	152,97		
Kendilik Değeri Varsayımı	20 yaş ve altı	171	143,95	9090,000	,131
	20 yaş üstü	129	159,19		

Kontrol Varsayımı	20 yaş ve altı	171	139,31	9116,500	,008*
	20 yaş üstü	129	165,33		

*p<0,05

Tablo 6’da farklı yaş grupları için yapılan Mann Whitney testine göre;

Yaş grupları arasında Şans Kontrolü puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. 20 yaş ve altındakilerin puan sıra ortalaması 170,18 iken 20 yaş üstündekilerin 124,41’dir. Buna göre 20 yaş ve altındakilerin Şans Kontrolü puanı daha yüksektir.

Yaş grupları arasında Kadercilik puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. 20 yaş ve altındakilerin puan sıra ortalaması 159,49 iken 20 yaş üstündekilerin 138,59’dur. Buna göre 20 yaş ve altındakilerin Kadercilik puanı daha yüksektir.

Yaş grupları arasında Kontrol Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. 20 yaş ve altındakilerin puan sıra ortalaması 139,31 iken 20 yaş üstündekilerin 165,33’tür. Buna göre 20 yaş ve altındakilerin Kontrol Varsayımı puanı daha yüksektir.

Tablo 7. Cinsiyet Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Cinsiyet		N	Sıra Ortalama	U	p
Travmatik Yaşantılar	Erkek	89	147,93	9160,500	,735
	Kadın	211	151,59		
Şans Kontrolü	Erkek	89	122,31	6881,000	,000*
	Kadın	211	162,39		
Siyasal Dış Kontrol	Erkek	89	141,83	8617,500	,249
	Kadın	211	154,16		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	Erkek	89	134,31	7949,000	,028*
	Kadın	211	157,33		
Okul Başarısında Dış Kontrol	Erkek	89	135,96	8095,500	,048*
	Kadın	211	156,63		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	Erkek	89	142,33	8662,500	,262
	Kadın	211	153,95		
Kadercilik	Erkek	89	140,81	8527,000	,174
	Kadın	211	154,59		
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	Erkek	89	122,95	6937,500	,000*
	Kadın	211	162,12		
İyilik Varsayımı	Erkek	89	149,88	9334,500	,936
	Kadın	211	150,76		
Adalet Varsayımı	Erkek	89	168,66	7773,500	,018*
	Kadın	211	142,84		
Şans Varsayımı	Erkek	89	143,43	8760,000	,358
	Kadın	211	153,48		
Rastlantısallık Varsayımı	Erkek	89	135,40	8046,000	,049*
	Kadın	211	156,87		
Kendilik Değeri Varsayımı	Erkek	89	155,89	8909,500	,483
	Kadın	211	148,33		
Kontrol Varsayımı	Erkek	89	163,34	8247,000	,088
	Kadın	211	145,09		

*p<0,05

Tablo 7’de cinsiyet için yapılan Mann Whitney testine göre;

Kadınlar ve erkekler arasında Şans Kontrolü puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadınların puan sıra ortalaması 162,39 iken erkeklerin 122,31’dir. Buna göre kadınların Şans Kontrolü puanı daha yüksektir.

Kadınlar ve erkekler arasında Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadınların puan sıra ortalaması 157,33 iken erkeklerin 134,31'dir. Buna göre kadınların Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı daha yüksektir.

Kadınlar ve erkekler arasında Okul Başarısı Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadınların puan sıra ortalaması 156,63 iken erkeklerin 135,96'dır. Buna göre kadınların Okul Başarısı Dış Kontrol puanı daha yüksektir.

Kadınlar ve erkekler arasında Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadınların puan sıra ortalaması 162,12 iken erkeklerin 122,95'tir. Buna göre kadınların Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı daha yüksektir.

Kadınlar ve erkekler arasında Adalet Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadınların puan sıra ortalaması 142,84 iken erkeklerin 168,66'dır. Buna göre erkeklerin Adalet Varsayımı puanı daha yüksektir.

Kadınlar ve erkekler arasında Rastlantısallık Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadınların puan sıra ortalaması 156,87 iken erkeklerin 135,40'tır. Buna göre kadınların Rastlantısallık Varsayımı puanı daha yüksektir.

Kadınlar ve erkekler arasında Kontrol Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Kadınların puan sıra ortalaması 145,09 iken erkeklerin 163,34'tür. Buna göre kadınların Kontrol Varsayımı puanı daha yüksektir.

Tablo 8. Kardeş Sayısı Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kardeş sayısı		N	Sıra Ortalama	X2	p
Travmatik Yaşantılar	1-2	138	134,29	16,808	,000*
	3-4	123	145,32		
	5 ve üstü	30	202,63		
Şans Kontrolü	1-2	138	137,46	5,628	,060
	3-4	123	159,20		
	5 ve üstü	30	131,17		
Siyasal Dış Kontrol	1-2	138	139,27	1,809	,405
	3-4	123	152,77		
	5 ve üstü	30	149,18		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	1-2	138	134,77	5,143	,076
	3-4	123	156,78		
	5 ve üstü	30	153,43		
Okul Başarısında Dış Kontrol	1-2	138	140,15	4,245	,120
	3-4	123	156,68		
	5 ve üstü	30	129,13		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	1-2	138	151,89	2,472	,290
	3-4	123	143,91		
	5 ve üstü	30	127,48		
Kadercilik	1-2	138	145,54	5,139	,077
	3-4	123	153,44		
	5 ve üstü	30	117,58		
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	1-2	138	137,51	4,446	,108
	3-4	123	157,17		
	5 ve üstü	30	139,25		
İyilik Varsayımı	1-2	138	155,24	3,178	,204
	3-4	123	137,89		
	5 ve üstü	30	136,75		
Adalet Varsayımı	1-2	138	166,53	16,353	,000*
	3-4	123	124,75		
	5 ve üstü	30	138,68		
Şans Varsayımı	1-2	138	162,89	10,819	,004*
	3-4	123	132,20		
	5 ve üstü	30	124,90		
Rastlantısallık Varsayımı	1-2	138	136,51	6,124	,047*
	3-4	123	160,10		
	5 ve üstü	30	131,87		
Kendilik Değeri Varsayımı	1-2	138	149,72	0,766	,682
	3-4	123	144,33		
	5 ve üstü	30	135,77		

Kontrol Varsayımı	1-2	138	157,11	5,874	,053
	3-4	123	132,58		
	5 ve üstü	30	149,93		

*p<0,05

Tablo 8’de farklı kardeş sayı grupları için yapılan Kruskal Wallis testine göre;

Kardeş sayı grupları arasında Travmatik Yaşantılar puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. 1-2 kardeşi olanların puan sıra ortalaması 134,29 , 3-4 kardeşi olanların 145,32 , 5 ve üstü kardeşi olanların puan sıra ortalaması ise 202,63’tür. Buna göre 1-2 kardeşi olanların Travmatik Yaşantılar puanı en düşük iken 5 ve üstü kardeşi olanların en yüksektir.

Kardeş sayı grupları arasında Adalet Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. 1-2 kardeşi olanların puan sıra ortalaması 166,53 , 3-4 kardeşi olanların 124,75 , 5 ve üstü kardeşi olanların puan sıra ortalaması ise 138,68’dir. Buna göre 3-4 kardeşi olanların Adalet Varsayımı puanı en düşük iken 1-2 kardeşi olanların en yüksektir.

Kardeş sayı grupları arasında Şans Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. 1-2 kardeşi olanların puan sıra ortalaması 162,89 , 3-4 kardeşi olanların 132,20 , 5 ve üstü kardeşi olanların puan sıra ortalaması ise 124,90’dır. Buna göre 5 ve üstü kardeşi olanların Şans Varsayımı puanı en düşük iken 1-2 kardeşi olanların en yüksektir.

Kardeş sayı grupları arasında Rastlantısallık Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. 1-2 kardeşi olanların puan sıra ortalaması 136,51 , 3-4 kardeşi olanların 160,10 , 5 ve üstü kardeşi olanların puan sıra ortalaması ise 131,87’dir. Buna göre 5 ve üstü kardeşi olanların Rastlantısallık Varsayımı puanı en düşük iken 3-4 kardeşi olanların en yüksektir.

Tablo 9. Anne Eğitim Durumu Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Anne eğitim		N	Sıra Ortalama	X2	p
Travmatik Yaşantılar	Okula gitmemiş	19	216,11	25,616	,000*
	İlköğretim	118	162,69		
	Lise	110	145,31		
	Yüksekokul/Üniversite	53	110,61		
Şans Kontrolü	Okula gitmemiş	19	83,34	16,403	,001*
	İlköğretim	118	162,29		
	Lise	110	156,61		
	Yüksekokul/Üniversite	53	135,64		
Siyasal Dış Kontrol	Okula gitmemiş	19	155,32	7,848	,049*
	İlköğretim	118	165,20		
	Lise	110	144,67		
	Yüksekokul/Üniversite	53	128,14		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	Okula gitmemiş	19	158,61	1,395	,707
	İlköğretim	118	150,86		
	Lise	110	154,19		
	Yüksekokul/Üniversite	53	139,14		
Okul Başarısında Dış Kontrol	Okula gitmemiş	19	174,08	2,484	,478
	İlköğretim	118	149,50		
	Lise	110	152,57		
	Yüksekokul/Üniversite	53	139,97		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	Okula gitmemiş	19	178,34	4,947	,176
	İlköğretim	118	139,34		
	Lise	110	155,13		
	Yüksekokul/Üniversite	53	155,76		
Kadercilik	Okula gitmemiş	19	119,95	5,682	,128
	İlköğretim	118	151,18		
	Lise	110	160,69		
	Yüksekokul/Üniversite	53	138,79		
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	Okula gitmemiş	19	158,71	2,313	,510
	İlköğretim	118	144,63		
	Lise	110	149,02		
	Yüksekokul/Üniversite	53	163,71		
İyilik Varsayımı	Okula gitmemiş	19	117,34	9,910	,019*
	İlköğretim	118	141,42		
	Lise	110	152,19		
	Yüksekokul/Üniversite	53	179,10		
	Okula gitmemiş	19	146,29	4,487	,213

Adalet Varsayımı	İlköğretim	118	142,05		
	Lise	110	149,86		
	Yüksekokul/Üniversite	53	172,14		
Şans Varsayımı	Okula gitmemiş	19	103,50		
	İlköğretim	118	152,25	8,700	*,034
	Lise	110	147,05		
Rastlantısallık Varsayımı	Yüksekokul/Üniversite	53	170,62		
	Okula gitmemiş	19	113,11		
	İlköğretim	118	164,57	9,028	,029*
Kendilik Değeri Varsayımı	Lise	110	150,55		
	Yüksekokul/Üniversite	53	132,47		
	Okula gitmemiş	19	118,37		
Kontrol Varsayımı	İlköğretim	118	152,70	8,063	,045*
	Lise	110	141,86		
	Yüksekokul/Üniversite	53	175,05		
Kontrol Varsayımı	Okula gitmemiş	19	150,37		
	İlköğretim	118	152,64	7,267	,064
	Lise	110	136,67		
Kontrol Varsayımı	Yüksekokul/Üniversite	53	174,48		

* $p < 0,05$

Tablo 9’da anne eğitim durumu farklı gruplar için yapılan Kruskal Wallis testine göre;

Anne eğitim durumu grupları arasında Travmatik Yaşantılar puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Annesi okula gitmemiş olanların puan sıra ortalaması 216,11 , ilköğretim mezunu olanların 162,69 , lise mezunu olanların 145,31 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 110,61’dir. Buna göre annesi yüksekokul/üniversite mezunu olanların Travmatik Yaşantılar puanı en düşük iken hiç okula gitmemiş olanların en yüksektir.

Anne eğitim durumu grupları arasında Şans Kontrolü puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Annesi okula gitmemiş olanların puan sıra ortalaması 83,14 , ilköğretim mezunu olanların 162,29 , lise mezunu olanların 156,61 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 135,64’tür. Buna göre annesi okula gitmemiş olanların Şans Kontrolü puanı en düşük iken ilköğretim mezunu olanların en yüksektir.

Anne eğitim durumu grupları arasında Siyasal Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Annesi okula gitmemiş olanların puan sıra ortalaması 155,32 , ilköğretim mezunu olanların 165,20 , lise mezunu olanların 144,67 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 128,14'tür. Buna göre annesi yüksekokul/üniversite mezunu olanların Siyasal Dış Kontrol puanı en düşük iken ilköğretim mezunu olanların en yüksektir.

Anne eğitim durumu grupları arasında İyilik Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Annesi okula gitmemiş olanların puan sıra ortalaması 117,34 , ilköğretim mezunu olanların 141,42 , lise mezunu olanların 152,19 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 179,10'dur. Buna göre annesi okula gitmemiş olanların İyilik Varsayımı puanı en düşük iken yüksekokul/üniversite mezunu olanların en yüksektir.

Anne eğitim durumu grupları arasında Şans Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Annesi okula gitmemiş olanların puan sıra ortalaması 103,50 , ilköğretim mezunu olanların 152,25 , lise mezunu olanların 147,05 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 170,62'dir. Buna göre annesi okula gitmemiş olanların Şans Varsayımı puanı en düşük iken yüksekokul/üniversite mezunu olanların en yüksektir.

Anne eğitim durumu grupları arasında Rastlantısallık Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Annesi okula gitmemiş olanların puan sıra ortalaması 113,11 , ilköğretim mezunu olanların 164,57 , lise mezunu olanların 150,55 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 132,47'dir. Buna göre annesi okula gitmemiş olanların Rastlantısallık Varsayımı puanı en düşük iken ilköğretim mezunu olanların en yüksektir.

Anne eğitim durumu grupları arasında Kendilik Değeri Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Annesi okula gitmemiş olanların puan sıra ortalaması 118,37 , ilköğretim mezunu olanların 152,70 , lise mezunu olanların 141,86 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 175,05'tir. Buna

göre annesi okula gitmemiş olanların Kendilik Değeri Varsayımı puanı en düşük iken yüksekokul/üniversite mezunu olanların en yüksektir.

Tablo 10. Baba Eğitim Durumu Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Baba eğitim		N	Sıra Ortalama	X2	p
Travmatik Yaşantılar	İlköğretim ve altı	80	166,58	3,887	,143
	Lise	132	145,21		
	Yüksekokul/Üniversite	88	143,82		
Şans Kontrolü	İlköğretim ve altı	80	140,23	4,987	,083
	Lise	132	162,82		
	Yüksekokul/Üniversite	88	141,36		
Siyasal Dış Kontrol	İlköğretim ve altı	80	165,18	9,028	,011*
	Lise	132	156,33		
	Yüksekokul/Üniversite	88	128,41		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	İlköğretim ve altı	80	156,77	1,236	,539
	Lise	132	151,80		
	Yüksekokul/Üniversite	88	142,86		
Okul Başarısında Dış Kontrol	İlköğretim ve altı	80	142,68	1,661	,436
	Lise	132	157,12		
	Yüksekokul/Üniversite	88	147,68		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	İlköğretim ve altı	80	147,53	4,240	,120
	Lise	132	142,45		
	Yüksekokul/Üniversite	88	165,28		
Kadercilik	İlköğretim ve altı	80	154,19	0,262	,877
	Lise	132	149,92		
	Yüksekokul/Üniversite	88	148,01		
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	İlköğretim ve altı	80	148,79	0,080	,961
	Lise	132	151,89		
	Yüksekokul/Üniversite	88	149,98		
	İlköğretim ve altı	80	142,09	1,943	,378

İyilik Varsayımı	Lise	132	149,00		
	Yüksekokul/Üniversite	88	160,39		
Adalet Varsayımı	İlköğretim ve altı	80	134,23	12,913	,002*
	Lise	132	142,08		
	Yüksekokul/Üniversite	88	177,93		
Şans Varsayımı	İlköğretim ve altı	80	149,39	0,781	,677
	Lise	132	146,74		
	Yüksekokul/Üniversite	88	157,14		
Rastlantısallık Varsayımı	İlköğretim ve altı	80	128,29	15,213	,000*
	Lise	132	171,99		
	Yüksekokul/Üniversite	88	138,45		
Kendilik Değeri Varsayımı	İlköğretim ve altı	80	147,13	0,762	,683
	Lise	132	148,05		
	Yüksekokul/Üniversite	88	157,24		
Kontrol Varsayımı	İlköğretim ve altı	80	149,76	0,013	,994-
	Lise	132	150,46		
	Yüksekokul/Üniversite	88	151,23		

*p<0,05

Tablo 10’da baba eğitim durumu farklı gruplar için yapılan Kruskal Wallis testine göre;

Baba eğitim durumu grupları arasında Siyasal Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Babası ilköğretim mezunu ve altı puan sıra ortalaması 165,18 , lise mezunu olanların 156,33 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 128,41’dir. Buna göre babası yüksekokul/üniversite mezunu olanların Siyasal Dış Kontrol puanı en düşük iken ilköğretim mezunu ve altı olanların en yüksektir.

Baba eğitim durumu grupları arasında Adalet Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Babası ilköğretim mezunu ve altı puan sıra ortalaması 134,23 , lise mezunu olanların 142,08 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 177,93’tür. Buna göre babası ilköğretim mezunu ve altı olanların

Adalet Varsayımı puanı en düşük iken yüksekokul/üniversite mezunu olanların en yüksektir.

Baba eğitim durumu grupları arasında Rastlantısallık Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Babası ilköğretim mezunu ve altı puan sıra ortalaması 128,29 , lise mezunu olanların 171,99 , yüksekokul/üniversite mezunlarının puan sıra ortalaması ise 138,45'tir. Buna göre babası ilköğretim mezunu ve altı olanların Rastlantısallık Varsayımı puanı en düşük iken lise mezunu olanların en yüksektir.

Tablo 11. Yaşanılan Yer Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Yaşanılan yer		N	Sıra Ortalama	X2	p
Travmatik Yaşantılar	Köy	22	178,95	3,163	,367
	Kasaba	13	148,88		
	Şehir	256	147,51		
	Diğer	9	168,44		
Şans Kontrolü	Köy	22	86,93	20,027	,000*
	Kasaba	13	183,38		
	Şehir	256	151,94		
	Diğer	9	217,56		
Siyasal Dış Kontrol	Köy	22	132,73	1,765	,622
	Kasaba	13	157,23		
	Şehir	256	152,44		
	Diğer	9	129,06		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	Köy	22	143,05	9,650	,022*
	Kasaba	13	172,62		
	Şehir	256	147,24		
	Diğer	9	229,44		
Okul Başarısında Dış Kontrol	Köy	22	122,41	2,747	,432
	Kasaba	13	155,12		
	Şehir	256	152,66		
	Diğer	9	151,17		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	Köy	22	155,91	2,630	,452
	Kasaba	13	126,96		
	Şehir	256	152,34		
	Diğer	9	118,94		
Kadercilik	Köy	22	133,68	3,107	,375
	Kasaba	13	120,73		
	Şehir	256	153,42		
	Diğer	9	151,44		
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	Köy	22	126,77	7,862	,049*
	Kasaba	13	171,42		
	Şehir	256	149,38		
	Diğer	9	210,17		
İyilik Varsayımı	Köy	22	161,02	2,140	,544
	Kasaba	13	164,77		
	Şehir	256	150,10		
	Diğer	9	115,67		
Adalet Varsayımı	Köy	22	175,75	10,941	,012*
	Kasaba	13	147,69		

	Şehir	256	151,52		
	Diğer	9	63,83		
Şans Varsayımı	Köy	22	136,73	6,598	,086
	Kasaba	13	122,77		
	Şehir	256	155,11		
	Diğer	9	93,00		
Rastlantısallık Varsayımı	Köy	22	114,14	11,046	,011*
	Kasaba	13	196,85		
	Şehir	256	149,42		
	Diğer	9	203,06		
Kendilik Değeri Varsayımı	Köy	22	173,50	7,217	,065
	Kasaba	13	126,65		
	Şehir	256	151,91		
	Diğer	9	88,61		
Kontrol Varsayımı	Köy	22	201,16	10,413	,015*
	Kasaba	13	134,19		
	Şehir	256	148,34		
	Diğer	9	111,78		

*p<0,05

Tablo 11’de yaşadığı yeri farklı gruplar için yapılan Kruskal Wallis testine göre;

Yaşanılan yer grupları arasında Şans Kontrolü puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Köyde yaşayanların puan sıra ortalaması 86,93 , kasabada yaşayanların 183,38 , şehirde yaşayanların 151,94 , diğer yerlerde yaşayanların ise 217,56’dır. Buna göre köyde yaşayanların Şans Kontrolü en düşük iken diğer yerleşim yerlerinde yaşayanların en yüksektir.

Yaşanılan yer grupları arasında Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Köyde yaşayanların puan sıra ortalaması 143,05 , kasabada yaşayanların 172,62 , şehirde yaşayanların 147,24 , diğer yerlerde yaşayanların ise 229,44’tür. Buna göre köyde yaşayanların Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol en düşük iken diğer yerleşim yerlerinde yaşayanların en yüksektir.

Yaşanılan yer grupları arasında Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Köyde yaşayanların puan sıra ortalaması 126,77 , kasabada yaşayanların 171,42 , şehirde yaşayanların 149,38 , diğer yerlerde yaşayanların ise 210,17'dir. Buna göre köyde yaşayanların Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı en düşük iken diğer yerleşim yerlerinde yaşayanların en yüksektir.

Yaşanılan yer grupları arasında Adalet Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Köyde yaşayanların puan sıra ortalaması 136,73 , kasabada yaşayanların 122,77 , şehirde yaşayanların 155,11 , diğer yerlerde yaşayanların ise 93,0'tür. Buna göre diğer yerleşim yerlerinde yaşayanların Adalet Varsayımı puanı en düşük iken köyde yaşayanların en yüksektir.

Yaşanılan yer grupları arasında Rastlantısallık Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Köyde yaşayanların puan sıra ortalaması 114,14 , kasabada yaşayanların 196,85 , şehirde yaşayanların 149,42 , diğer yerlerde yaşayanların ise 203,06'dır. Buna göre köyde yaşayanların Rastlantısallık Varsayımı puanı en düşük iken diğer yerleşim yerlerinde yaşayanların en yüksektir.

Yaşanılan yer grupları arasında Kontrol Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Köyde yaşayanların puan sıra ortalaması 201,16 , kasabada yaşayanların 134,19 , şehirde yaşayanların 148,34 , diğer yerlerde yaşayanların ise 111,78'dir. Buna göre diğer yerleşim yerlerinde yaşayanların Kontrol Varsayımı puanı en düşük iken köyde yaşayanların en yüksektir.

Tablo 12. Okunulan Bölüm Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Okuduğu bölüm		N	Sıra Ortalama	U	p
Travmatik Yaşantılar	Psikoloji	161	159,61	8596,000	,004*
	Tıp	132	131,62		
Şans Kontrolü	Psikoloji	161	144,62	10242,500	,586
	Tıp	132	149,91		
Siyasal Dış Kontrol	Psikoloji	161	139,80	9467,500	,100
	Tıp	132	155,78		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	Psikoloji	161	146,98	10623,000	,997
	Tıp	132	147,02		
Okul Başarısında Dış Kontrol	Psikoloji	161	151,20	9950,000	,326
	Tıp	132	141,88		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	Psikoloji	161	144,25	10184,000	,517
	Tıp	132	150,35		
Kadercilik	Psikoloji	161	136,86	8994,000	,014*
	Tıp	132	159,36		
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	Psikoloji	161	154,29	9452,000	,078
	Tıp	132	138,11		
İyilik Varsayımı	Psikoloji	161	134,14	8555,000	,004*
	Tıp	132	162,69		
Adalet Varsayımı	Psikoloji	161	144,70	10256,000	,607
	Tıp	132	149,80		
Şans Varsayımı	Psikoloji	161	135,33	8747,000	,009*
	Tıp	132	161,23		
Rastlantısallık Varsayımı	Psikoloji	161	147,53	10541,000	,906
	Tıp	132	146,36		
Kendilik Değeri Varsayımı	Psikoloji	161	153,20	9617,500	,161
	Tıp	132	139,36		
Kontrol Varsayımı	Psikoloji	161	154,88	9358,000	,072
	Tıp	132	137,39		

*p<0,05

Tablo 12’de okunulan bölümü farklı gruplar için yapılan Mann Whitney testine göre;

Okunulan bölüm grupları arasında Travmatik Yaşantılar puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Psikoloji okuyanların puan sıra ortalaması

159,61 iken tıp okuyanların 131,62'dir. Buna göre Psikoloji okuyanların Travmatik Yaşantılar puanı daha yüksektir.

Okunulan bölüm grupları arasında Kadercilik puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Psikoloji okuyanların puan sıra ortalaması 136,86 iken Tıp okuyanların 159,36'dır. Buna göre Tıp okuyanların Kadercilik puanı daha yüksektir.

Okunulan bölüm grupları arasında İyilik Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Psikoloji okuyanların puan sıra ortalaması 134,14 iken Tıp okuyanların 162,69'dur. Buna göre Tıp okuyanların İyilik Varsayımı puanı daha yüksektir.

Okunulan bölüm grupları arasında Şans Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Psikoloji okuyanların puan sıra ortalaması 135,33 iken Tıp okuyanların 161,23'tür. Buna göre Tıp okuyanların Şans Varsayımı puanı daha yüksektir.

Tablo 13. Çalışma Durumunun Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Çalışma durumu		N	Sıra Ortalama	U	p
Travmatik Yaşantılar	Evet	12	175,08	1361,000	,243
	Hayır	282	146,33		
Şans Kontrolü	Evet	12	133,83	1528,000	,561
	Hayır	282	148,08		
Siyasal Dış Kontrol	Evet	12	154,88	1603,500	,753
	Hayır	282	147,19		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	Evet	12	184,13	1252,500	,111
	Hayır	282	145,94		
Okul Başarısında Dış Kontrol	Evet	12	203,83	1016,000	,014*
	Hayır	282	145,10		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	Evet	12	123,46	1403,500	,290
	Hayır	282	148,52		
Kadercilik	Evet	12	150,13	1660,500	,906
	Hayır	282	147,39		
	Evet	12	196,54	1103,500	,027*

Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	Hayır	282	145,41		
İyilik Varsayımı	Evet	12	161,04	1529,500	,572
	Hayır	282	146,92		
Adalet Varsayımı	Evet	12	137,29	1569,500	,670
	Hayır	282	147,93		
Şans Varsayımı	Evet	12	120,42	1367,000	,259
	Hayır	282	148,65		
Rastlantısallık Varsayımı	Evet	12	187,96	1206,500	,090
	Hayır	282	145,78		
Kendilik Değeri Varsayımı	Evet	12	111,83	1264,000	,137
	Hayır	282	149,02		
Kontrol Varsayımı	Evet	12	161,00	1530,000	,565
	Hayır	282	146,93		

*p<0,05

Tablo 13’de çalışma durumu için yapılan Mann Whitney testine göre;

Çalışıp çalışmayanlar arasında Okul Başarısında Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalışanların puan sıra ortalaması 203,83 iken çalışmayanların 145,10’dur. Buna göre çalışanların Okul Başarısında Dış Kontrol puanı daha yüksektir.

Çalışıp çalışmayanlar arasında Okul Başarısında Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çalışanların puan sıra ortalaması 196,54 iken çalışmayanların 145,41’dir. Buna göre çalışanların Okul Başarısında Dış Kontrol puanı daha yüksektir.

Tablo 14. Ailenin Gelir Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Gelir durumu	N	Sıra Ortalama	X2	p
Travmatik Yaşantılar	1000 TL ve altı	12	155,04	
	1000-2000 TL	83	187,55	22,231
	2000 TL üzeri	205	135,23	,000*
Şans Kontrolü	1000 TL ve altı	12	149,75	
	1000-2000 TL	83	160,18	1,511
	2000 TL üzeri	205	146,62	,470
Siyasal Dış Kontrol	1000 TL ve altı	12	193,50	
	1000-2000 TL	83	163,48	6,780
	2000 TL üzeri	205	142,73	,034*
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	1000 TL ve altı	12	193,21	
	1000-2000 TL	83	166,94	8,940
	2000 TL üzeri	205	141,34	,011*
Okul Başarısında Dış Kontrol	1000 TL ve altı	12	90,17	
	1000-2000 TL	83	162,36	8,121
	2000 TL üzeri	205	149,23	,017*
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	1000 TL ve altı	12	120,67	
	1000-2000 TL	83	163,81	4,183
	2000 TL üzeri	205	146,86	,124
Kadercilik	1000 TL ve altı	12	148,13	
	1000-2000 TL	83	144,87	0,607
	2000 TL üzeri	205	152,92	,738
	1000 TL ve altı	12	170,42	12,296
				,002*

Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	1000-2000 TL	83	174,85		
	2000 TL üzeri	205	139,48		
İyilik Varsayımı	1000 TL ve altı	12	144,50		
	1000-2000 TL	83	127,82	8,238	,016*
	2000 TL üzeri	205	160,03		
Adalet Varsayımı	1000 TL ve altı	12	172,17		
	1000-2000 TL	83	122,34	12,339	,002*
	2000 TL üzeri	205	160,63		
Şans Varsayımı	1000 TL ve altı	12	78,50		
	1000-2000 TL	83	127,62	19,097	,000*
	2000 TL üzeri	205	163,98		
Rastlantısallık Varsayımı	1000 TL ve altı	12	147,88		
	1000-2000 TL	83	162,37	2,181	,336
	2000 TL üzeri	205	145,85		
Kendilik Değeri Varsayımı	1000 TL ve altı	12	101,83		
	1000-2000 TL	83	138,58	6,985	,030*
	2000 TL üzeri	205	158,17		
Kontrol Varsayımı	1000 TL ve altı	12	153,42		
	1000-2000 TL	83	124,23	11,138	,004*
	2000 TL üzeri	205	160,96		

*p<0,05

Tablo 14'te ailenin aylık geliri farklı olan gruplar için yapılan Kruskal Wallis testine göre

Ailenin aylık gelir grupları arasında Travmatik Yaşantılar puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 155,04 , 1000-2000 TL gelirdekilerin 187,55 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 135,23'tür. Buna göre 2000 TL ve üzeri ailesinin aylık geliri olanların Travmatik Yaşantılar puanı en düşük iken 1000-2000 TL gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları arasında Siyasal Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 193,50 , 1000-2000 TL gelirdekilerin 163,48 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 142,73'tür. Buna göre 2000 TL ve üzeri ailesinin aylık geliri olanların Siyasal Dış Kontrol puanı en düşük iken 1000 TL ve altı gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları arasında Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 193,21, 1000-2000 TL gelirdekilerin 166,94 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 141,34'tür. Buna göre 1000-2000 TL ailesinin aylık geliri olanların Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı en düşük iken 1000 TL ve altı gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları arasında Okul Başarısında Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 90,17, 1000-2000 TL gelirdekilerin 162,36 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 149,23'tür. Buna göre 1000 TL ve altı ailesinin aylık geliri olanların Okul Başarısında Dış Kontrol puanı en düşük iken 1000-2000 TL ve altı gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 170,42, 1000-2000 TL gelirdekilerin 174,85 ,

2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 139,48'dir. Buna göre 2000 TL ve üzeri ailesinin aylık geliri olanların Siyasal ve Okul Dış Kontrol puanı en düşük iken 1000-2000 TL gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları İyilik Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 144,50, 1000-2000 TL gelirdekilerin 127,82 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 160,03'tür. Buna göre 1000-2000 TL ailesinin aylık geliri olanların İyilik Varsayımı puanı en düşük iken 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları Adalet Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 172,17, 1000-2000 TL gelirdekilerin 122,34 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 160,63'tür. Buna göre 1000-2000 TL ailesinin aylık geliri olanların Adalet Varsayımı puanı en düşük iken 1000 TL ve altı gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları Şans Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 78,50, 1000-2000 TL gelirdekilerin 127,62 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 163,98'dir. Buna göre 1000 TL ve altı ailesinin aylık geliri olanların Şans Varsayımı puanı en düşük iken 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları Kendilik Değeri Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 101,83, 1000-2000 TL gelirdekilerin 138,58 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 158,17'dir. Buna göre 1000 TL ve altı ailesinin aylık geliri olanların Kendilik Değeri Varsayımı puanı en düşük iken 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin en yüksektir.

Ailenin aylık gelir grupları Kontrol Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesi 1000 TL ve altında aylık gelire sahip olanların puan sıra ortalaması 153,42, 1000-2000 TL gelirdekilerin 124,23 , 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin puan sıra ortalaması ise 160,96'dır. Buna göre 1000-2000 TL ailesinin aylık geliri olanların Kontrol Varsayımı puanı en düşük iken 2000 TL ve üzeri gelirdekilerin en yüksektir.

Tablo 15. Kalınan Kişi Gruplarının Ölçek Puanları Bakımından Karşılaştırılması

Kiminle yaşıyorsunuz?	N	Sıra Ortalama	X2	p	
Travmatik Yaşantılar	Aile	139	136,54	13,187	,010*
	Akraba	7	227,79		
	Yurt	89	153,41		
	Arkadaş	46	161,70		
	Diğer	19	183,45		
Şans Kontrolü	Aile	139	161,34	28,445	,000*
	Akraba	7	196,21		
	Yurt	89	163,61		
	Arkadaş	46	93,08		
	Diğer	19	131,97		
Siyasal Dış Kontrol	Aile	139	148,16	16,253	,003*
	Akraba	7	219,43		
	Yurt	89	165,52		
	Arkadaş	46	114,20		
	Diğer	19	159,79		
Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol	Aile	139	135,16	15,814	,003*
	Akraba	7	197,21		
	Yurt	89	174,72		
	Arkadaş	46	138,58		
	Diğer	19	160,89		
Okul Başarısında Dış Kontrol	Aile	139	144,56	9,238	,055
	Akraba	7	190,50		
	Yurt	89	168,50		
	Arkadaş	46	131,46		
	Diğer	19	141,03		
Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol	Aile	139	141,62	6,948	,139
	Akraba	7	209,79		
	Yurt	89	161,24		
	Arkadaş	46	150,33		
	Diğer	19	143,71		

Kadercilik	Aile	139	167,06	20,201	,000*
	Akraba	7	154,36		
	Yurt	89	144,42		
	Arkadaş	46	107,26		
	Diğer	19	161,05		
Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol	Aile	139	143,25	18,481	,001*
	Akraba	7	156,36		
	Yurt	89	178,87		
	Arkadaş	46	130,13		
	Diğer	19	117,82		
İyilik Varsayımı	Aile	139	156,63	15,716	,003*
	Akraba	7	82,21		
	Yurt	89	129,67		
	Arkadaş	46	166,32		
	Diğer	19	190,13		
Adalet Varsayımı	Aile	139	149,46	9,965	,041*
	Akraba	7	148,36		
	Yurt	89	132,86		
	Arkadaş	46	174,83		
	Diğer	19	182,61		
Şans Varsayımı	Aile	139	159,02	5,931	,204
	Akraba	7	98,57		
	Yurt	89	148,15		
	Arkadaş	46	133,46		
	Diğer	19	159,58		
Rastlantısallık Varsayımı	Aile	139	151,60	12,303	,015*
	Akraba	7	239,86		
	Yurt	89	156,32		
	Arkadaş	46	137,02		
	Diğer	19	114,89		
Kendilik Değeri Varsayımı	Aile	139	155,37	5,274	,260
	Akraba	7	85,50		
	Yurt	89	145,99		
	Arkadaş	46	158,49		
	Diğer	19	140,61		
Kontrol Varsayımı	Aile	139	151,32	7,991	,092
	Akraba	7	93,71		
	Yurt	89	142,20		
	Arkadaş	46	157,35		
	Diğer	19	187,71		

*p<0,05

Tablo 15’te birlikte yaşadığı kişi farklı olan gruplar için yapılan Kruskal Wallis testine göre;

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında Travmatik Yaşantılar puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 136,54, akrabasıyla yaşayanların 227,79, yurttta yaşayanların 153,41, arkadaşıyla yaşayanların 161,70, diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 183,45’tir. Buna göre ailesiyle yaşayanların Travmatik Yaşantılar puanı en düşük iken akrabasıyla yaşayanların en yüksektir.

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında Şans Kontrolü puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 161,34, akrabasıyla yaşayanların 196,21, yurttta yaşayanların 163,61, arkadaşıyla yaşayanların 93,08, diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 131,97’dir. Buna göre arkadaşıyla yaşayanların Şans Kontrolü puanı en düşük iken akrabasıyla yaşayanların en yüksektir.

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında Siyasal Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 148,16 , akrabasıyla yaşayanların 219,43 , yurttta yaşayanların 165,52 , arkadaşıyla yaşayanların 114,20 , diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 159,79’dur. Buna göre arkadaşıyla yaşayanların Siyasal Dış Kontrol puanı en düşük iken akrabasıyla yaşayanların en yüksektir.

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 135,16 , akrabasıyla yaşayanların 197,21 , yurttta yaşayanların 174,72 , arkadaşıyla yaşayanların 138,58 , diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 160,89’dur. Buna göre arkadaşıyla yaşayanların Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol puanı en düşük iken akrabasıyla yaşayanların en yüksektir.

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında Kadercilik puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 167,07 ,

akrabasıyla yaşayanların 154,36 , yurttta yaşayanların 144,42 , arkadaşıyla yaşayanların 107,26 , diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 161,05'tir. Buna göre arkadaşıyla yaşayanların Kadercilik puanı en düşük iken ailesiyle yaşayanların en yüksektir.

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 143,25 , akrabasıyla yaşayanların 156,36 , yurttta yaşayanların 178,87 , arkadaşıyla yaşayanların 130,13 , diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 117,82'dir. Buna göre diğer yerlerde yaşayanların Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol puanı en düşük iken yurttta yaşayanların en yüksektir.

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında İyilik Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 156,63 , akrabasıyla yaşayanların 82,21 , yurttta yaşayanların 129,67 , arkadaşıyla yaşayanların 166,32 , diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 190,13'tür. Buna göre akrabalarıyla yaşayanların İyilik Varsayımı puanı en düşük iken diğer yerlerde yaşayanların en yüksektir.

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında Adalet Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 149,46 , akrabasıyla yaşayanların 148,36 , yurttta yaşayanların 132,86 , arkadaşıyla yaşayanların 174,83 , diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 182,61'dir. Buna göre yurttta yaşayanların Adalet Varsayımı puanı en düşük iken diğer yerlerde yaşayanların en yüksektir.

Birlikte yaşanan kişi grupları arasında Rastlantısallık Varsayımı puanı bakımından istatistiksel anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ailesiyle yaşayanların puan sıra ortalaması 155,37, akrabasıyla yaşayanların 85,50 , yurttta yaşayanların 145,99, arkadaşıyla yaşayanların 158,49 , diğer yerlerde yaşayanların puan sıra ortalaması ise 140,61'dir. Buna göre akrabasıyla yaşayanların Rastlantısallık Varsayımı puanı en düşük iken arkadaşıyla yaşayanların en yüksektir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın bulgularının yorumlanması ve alanda yapılan benzer çalışmalar ile sonuçlarının karşılaştırılması yer almaktadır. Araştırma değişkenlerinin kendi içindeki ilişkisinin ele alınmasının yanı sıra kişisel ve demografik değişkenlerin anlamlı farklılıklar gösterip göstermediği ayrıca ele alınmıştır.

Araştırmada, katılımcılara uygulanması istenen demografik bilgi formu içerisinde yer alan bilgiler doğrultusundaki değişkenleri ele aldığımızda, 300 kişilik örneklemin büyük bir çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu görülmektedir. % 70 oranında kadın katılımcının olduğu çalışmada özellikle psikoloji ve tıp fakültesi öğrencilerinin karşılaştırılması neticesinde kadın öğrenci sayısının söz konusu bölümlerde daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmada psikoloji ve tıp fakültesi öğrencilerinin okuduğu üniversiteler ise Bezmialem Vakıf Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Haliç Üniversitesi ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi'dir.

Araştırmada yaş grubu olarak 20 yaş üzeri ve 20 yaş altı şeklinde iki grup incelenmiştir. Öğrencilerin %57'si 20 yaş altındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Bu doğrultuda, öğrencilerin üniversite eğitiminin ilk yıllarına oldukları düşünülmektedir.

Aile özelliklerine ilişkin değişkenlere baktığımızda öğrencilerin yaklaşık yarıya yakın oranının 1 veya 2 kardeşi olduğu bildirilmiştir. Anne ve baba eğitimi değişkenlerinde ise baba eğitiminin yüksek oranda lise düzeyinde olduğu, anne eğitiminin ise büyük bir çoğunluğunun ilköğretim düzeyinde olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin %85 oranında şehirde yaşadığı ve %95 oranında çalışmadığı tespit edilmiştir. Gelir düzeyi değişkeninin ise yüksek oranda yüksek gelir düzeyi olarak tanımlanabilecek 2000 TL ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin kiminle yaşadığına ilişkin veriler doğrultusunda, yaklaşık yarı oranda ailesiyle yaşadığı bildirilmiştir.

Araştırmadaki demografik değişkenler, daha önce bu alanda yapılan benzer çalışmalardan yola çıkılarak oluşturulan form çerçevesinde katılımcıların doldurması gereken öz bildirim ölçeklerine ek olarak uygulanmış olup, araştırma değişkenleri ile kişisel değişkenlerin arasındaki ilişkinin düzeyi incelenmiştir.

Araştırma değişkenleri olan travmatik yaşantılar, kontrol odağı ve dünyaya ilişkin varsayımların kendi aralarındaki ilişkinin anlamlı olup olmamasına ek olarak, ara değişken olarak kabul edilebilecek kişisel faktörler de araştırmaya dâhil edilmiştir.

Bununla birlikte, kişisel bilgilere ilişkin değişkenlerin katılımcılar arasında sayısının eşit dağılmamasının normal dağılımı sağlamaması sebebiyle parametrik olmayan analiz yöntemleri ile incelemeler yapılmıştır.

Yapılan incelemelerin neticesinde kişisel bilgilerin araştırma değişkenlerini ölçmek amacıyla belirlenen ölçeklerin alt boyutları ile anlamlı ölçüde ilişkili olduğu ve kişisel değişkenler ile söz konusu alt boyutlardan alınan puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Travmatik yaşantılar değişkeninin diğer araştırma değişkenleri ve kişisel bilgiler ile karşılaştırmalı analizi incelendiğinde kontrol odağı alt boyutlarından şans ve kişilerarası kontrol, okul başarısında dış kontrol arasında pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Kontrol odağı ve travmatik yaşantılar arasındaki ilişkiyi inceleyen Gurdil (2007), dış kontrol odağının travmaya bağlı stres belirtileri ile ve yaşam alanlarının işlevselliğinde bozulma gibi değişkenler ile olumlu yönde ilişkisi olduğu, sosyal destek, kendine güven ve iyimserlik unsurları ile olumsuz ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Travmatik deneyimleri olan öğrencilerde okul başarısında kendileri dışındaki kontrol unsurlarının belirleyici olduğunu düşünmeleri durumunun görülebileceği ve aynı şekilde kişilerarası dış kontrolün travmatik deneyimlere bağlı olarak görülebilen bir unsur olduğu sonucu elde edilmiştir.

Dünyaya ilişkin varsayımlar değişkenini ele alan alt boyutların travmatik yaşantılar değişkeni ile ilişkisini incelediğimizde ise, kendilik değeri ve travmatik yaşantıların olumsuz ilişkili olduğu görülmüştür.

Kişilerin travmatik deneyimlerinin oluşu ve travmatik deneyimin şiddetinin kendilik değerini düşüren bir unsur olabileceği sonucuna varılmıştır.

Ayrıca, iyilik varsayımı, adalet varsayımı ve şans varsayımının travmatik deneyimler ile düşük düzeyde olsa da olumsuz ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda, kişilerin dünyanın iyiliği ve adaletine yönelik varsayımları ile şans unsurunun travmatik deneyimin şiddeti ve türüne göre düşüş gösterebileceği sonucu elde edilmiştir.

Travmatik deneyimler değişkeninin kişisel ve demografik değişkenler ile karşılaştırılması sonucunda elde edilen bilgilere göre, öğrencilerin okuduğu bölüm ve travmatik yaşantılar puanları arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre, psikoloji öğrencilerinin puanları tıp öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Ayrıca, kardeş sayısı ile travmatik yaşantılar arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu, kardeş sayısının travmatik yaşantılar puanı üzerinde anlamlı fark oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmadaki 5 ve üzeri sayıda kardeşi olan katılımcıların travmatik yaşantılar puan ortalamasının anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anne baba eğitimi değişkeni ile travmatik yaşantılar değişkenini incelediğimizde ise okula hiç gitmemiş olan annelerin çocuklarının travmatik yaşantılar puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte, baba eğitimi ve travmatik yaşantılar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Gelir düzeyi ve travmatik yaşantılar arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre, orta düzey olarak kabul edilebilecek 1000-2000 TL arası gelir düzeyinde olanların travmatik yaşantılar puan ortalamasının daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca, öğrencilerin birlikte yaşadıkları kişi veya kişiler ile travmatik yaşantıların anlamlı düzeyde ilişkili olduğu, akrabasıyla kalanların travmatik yaşantılar puan ortalamasının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer değişkeni olan kontrol odağının diğer araştırma değişkenleri olan dünyaya ilişkin varsayımlar ve travma yaşantıları değişkenleri ile

ilişkisi incelendiğinde, travmatik yaşantılar ile alt boyutları arasındaki Şans ve Kişilerarası Kontrol, Okul Başarısında Dış Kontrol alt boyutları pozitif ilişkili bulunmuştur.

Bununla birlikte, dünyaya ilişkin varsayımlar değişkeninin alt boyutları arasında yer alan iyilik varsayımı, şans varsayımı, kontrol varsayımı ve kendilik değeri varsayımının siyasal ve okul başarısı dış kontrol ile negatif yönlü ve anlamlı ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına benzer olarak yapılan bir başka çalışmada, uzun vadeli TSSB belirtileri ile kontrol odağı arasındaki ilişkiyi incelemek için 20 yıllık boylamsal bir çalışma yürütülmüştür. Savaş mağduru bireylerin TSSB ve kontrol odağı değişkenlerinin incelendiği çalışmada özellikle iç kontrol odağının gelişmiş olması, duygusal başa çıkma yöntemleri, problem odaklı başa çıkma gibi süreçler ile anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu tespit edilmiştir (Karstoft ve ark, 2015).

Belirtilen varsayım boyutlarının yüksek olması durumunun kişilerin iç kontrol odağının daha fazla olmasını açıklayabilecek siyasal ve okul başarısı dış kontrol boyutunun azalması ile ilişkilendirilmektedir.

Ayrıca siyasal ve okul başarısı dış kontrol ile adalet varsayımı arasında da negatif yönlü ilişki olduğu görülmektedir.

Rastlantısallık değişkeni ve siyasal ve okul başarısında dış kontrol ise pozitif yönlü ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda kişilerin adalet varsayımı kapsamına giren, dünyanın adil bir yer olduğu varsayımının ön planda olmasının siyasal ve okul başarısına ilişkin dış kontrol odağının daha az olması ile ilişkilendirilmektedir.

Olayların rastlantılar sonucu meydana geldiğini öne süren Rastlantısallık Varsayımı ile Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol ile pozitif ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Kişilerarası Dış Kontrol ile iyilik varsayımı ve şans varsayımı arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür. Bu bağlamda kişilerarası ilişkilerde kişinin kontrol odağının dış faktörlere bağlı oluşunun iyilik ve şans faktörüne ilişkin varsayımlarının daha düşük olması şeklinde ilişkilendirilebilmektedir.

Bir diğerkontrol odağı alt boyutu olan kadercilik ve adalet varsayımı arasında negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Kontrol odağı değişkeninin alt boyutlarının kişisel bilgiler ile karşılaştırılması sonucunda, yaş değişkeni ile şans kontrolü ve kadercilik boyutlarının yaşa bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Sonuçlara göre, hem şans kontrolü hem de kadercilik boyutlarının 20 yaş altındaki öğrencilerde anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Cinsiyet değişkenini kontrol odağı değişkeni ile karşılaştırdığımızda, Şans kontrolü, Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol, Okul Başarısında Dış Kontrol, Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol değişkenlerinin anlamlı ölçüde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Sonuçlara göre, kadınların Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol, Okul Başarısında Dış Kontrol, Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol değişkenlerinde erkeklerden anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldığı tespit edilmiştir.

Anne eğitim durumu değişkeninin kontrol odağı alt boyutları ile karşılaştırılmasında, Şans Kontrolü ve Siyasal Dış Kontrol boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmüştür. Her iki alt boyutta da ilköğretim mezunu annelerin puanları daha yüksek bulunmuştur. Baba eğitiminde ise Siyasal Dış Kontrol alt boyutunun anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiş olup, ilköğretim ve altındaki seviyede puanın daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yaşanılan yer değişkeni ve Kontrol Odağı alt boyutlarından Şans Faktörü, Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol ve Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol alt boyutlarının yaşanılan yer değişkenine bağlı olarak anlamlı ölçüde değiştiği görülmektedir. Buna göre alt boyutların diğer yerlerde yaşayanlarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin okuduğu bölümün kontrol odağı değişkeni ile kadercilik alt boyutu üzerinden anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Tıp öğrencilerinin kadercilik alt boyutu puanının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma durumu değişkeni ile Okul Başarısında Dış Kontrol alt boyutu anlamlı ilişkili bulunmuş çalışanların okul başarısında dış kontrol odağının daha yüksek olduğu

görülmüştür. Örneğin, kişiler çalışma koşullarının eğitim hayatına engel oluşturan bir unsur olabileceğini düşünebilirler.

Dünyaya ilişkin varsayımlar değişkeninin alt boyutlarının diğer araştırma değişkenleri olan travmatik yaşantılar ve kontrol odağı değişkenleri ile yapılan korelasyon analizi sonucunda kendilik değeri, iyilik varsayımı ve şans varsayımının travmatik yaşantılar ile negatif yönlü ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu alanda daha önce yapılan çalışmalarda olduğu gibi travmatik deneyimlerin kişilerin hem kendileri hem de çevrelerine ilişkin varsayımlarına ve algılarına etki edebildiği ve özellikle oluşan varsayımların bu çalışmada da kişinin kendilik değeri, şans faktörü, dünyanın adil bir yer olduğu ve iyimserlik boyutlarına yoğunlaştığı görülmektedir.

Benzer çalışmaların bir tanesinde, Grills-Taquechel ve arkadaşları (2011), dünyaya ilişkin varsayımları açıklayan değişkenler olarak sosyal destek ve maruz bırakma değişkenlerini incelemiş ve özellikle kontrol, kendilik değeri ve aileden gelen sosyal desteğin travmaya maruz kalmış öğrenciler üzerinde açıklayıcı etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir.

Kişisel bilgiler ve dünyaya ilişkin ilişkiler değişkeninin alt boyutlarını karşılaştırdığımızda, anne eğitim durumunun iyilik varsayımı, şans varsayımı, rastlantısallık ve kendilik değeri ile anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu görülmüştür. Baba eğitiminde anlamlı fark oluşturan ve rastlantısallık dışında başka bir alt boyutun olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre lise mezunu babaların rastlantısallık puanı anlamlı ölçüde daha yüksek bulunmuştur.

Köyde yaşayanların kontrol ve adalet varsayımı daha yüksek bulunmuş olup, diğer yerlerde yaşayanların ise rastlantısallık varsayımı anlamlı düzeyde daha fazla olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin okuduğu bölüme göre dünyaya ilişkin varsayımları incelediğimizde iyilik varsayımı ve şans varsayımının tıp öğrencilerinde daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Çalışma durumu ve dünyaya ilişkin varsayımlar arasında anlamlı ilişki gözlenmemiştir.

Gelir düzeyi değişkeninin iyilik, adalet, şans, kendilik değeri ve kontrol değeri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Kalınan kişi değişkeninin dünyaya ilişkin varsayımlar alt boyutlarından iyilik varsayımı diğerlerinde kalanlarda daha yüksek, adalet varsayımı diğerlerinde kalanlarda daha yüksek, Rastlantısallık varsayımı akrabaları ile kalanlarda daha yüksek görülmüştür.

Yapılan çalışmada 20 yaş ve altındakiler, kadınlar, 1-2 kardeşi olanlar, annesi ilköğretim mezunu olanlar, babası lise mezunu olanlar, şehirde yaşayanlar, İzzet Baysal Üniversitesinde okuyanlar, Psikoloji öğrencileri, herhangi bir işte çalışmayanlar, ailesinin aylık geliri 2000 TL ve üzerindeki, ailesiyle yaşayanlar çoğunluktadır.

Yapılan korelasyon analizine göre;

- Travmatik Yaşantılar arttığında Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol, Okul Başarısında Dış Kontrol çok zayıf şiddette artmakta, Kendilik Değeri Varsayımı zayıf şiddette İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır.
- Şans Kontrolü arttığında Siyasal Dış Kontrol, Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol, Kadercilik çok zayıf şiddette Okul Başarısında Dış Kontrol, Siyasal ve Okul Başarısında Dış Kontrol, Raslantısallık Varsayımı zayıf şiddette artmakta, İyilik Varsayımı, Şans Varsayımı, Kontrol Varsayımı, Kendilik Değeri çok zayıf şiddette Adalet Varsayımı orta şiddette azalmaktadır.
- Siyasal Dış Kontrol artarken Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol zayıf şiddette Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol, Raslantısallık Varsayımı çok zayıf şiddette artmakta, İyilik Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır.
- Şans ve Kişilerarası Dış Kontrol artarken Okul Başarısında Dış Kontrol çok zayıf şiddette Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol, Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol, Rastlantısallık Varsayımı zayıf şiddette artmakta, İyilik Varsayımı, Adalet Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır.
- Okul Başarısında Dış Kontrol artarken Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol zayıf şiddette Rastlantısallık Varsayımı çok zayıf şiddette artmakta, Adalet Varsayımı zayıf şiddette Kontrol Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır.

- Kişilerarası İlişkilerde Dış Kontrol artarken İyilik Varsayımı, Şans Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır.
- Kadercilik artarken Adalet Varsayımı zayıf şiddette azalmaktadır.
- Siyasal ve Okul Başarısı Dış Kontrol artarken İyilik Varsayımı, Şans Varsayımı, Kontrol Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı çok zayıf şiddette Adalet Varsayımı zayıf şiddette azalmakta, Rastlantısallık Varsayımı zayıf şiddette artmaktadır.
- İyilik Varsayımı artarken Adalet Varsayımı, Şans Varsayımı, Kendilik Değeri Varsayımı zayıf şiddette Kontrol Varsayımı çok zayıf şiddette artmakta, Rastlantısallık Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır.
- Adalet Varsayımı artarken Şans Varsayımı, Kontrol Varsayımı zayıf şiddette Kendilik Değeri Varsayımı çok zayıf şiddette artmakta, Rastlantısallık Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır.
- Şans Varsayımı artarken Kendilik Değer Varsayımı, Kontrol Varsayımı zayıf şiddette artmaktadır.
- Rastlantısallık Varsayımı artarken Kendilik Değeri, Kontrol Varsayımı çok zayıf şiddette azalmaktadır.
- Kendilik Değeri artarken Kontrol Varsayımı zayıf şiddette azalmaktadır.

5.1.Öneriler

- Öğrencilerin vermiş olduğu yanıtların güvenilirliğini ve tutarlılığını sağlamak adına üniversite bölümlerinin çeşitlendirilmesi
- Psikoloji öğrencilerinin daha önce belirtilen değişkenlere dair ön bilgisi olma ihtimaline karşın üniversitede farklı bölümlerden seçilmiş olması
- Travmatik yaşantılar değişkenine ek olarak öğrencilerin ruhsal bir rahatsızlığı olup olmaması veya aile psikiyatrik öyküsünün eklenmesi
- Seçilen üniversite sayısının daha fazla olması evreni yansıtacak örneklem oluşturması

- Tedeschi ve Calhoun (2004), “travma sonrası büyüme” unsuru da araştırmaya eklenebilmesi ve kişilerin travmaya bağlı stres belirtileri ile ilişkilendirilebilecek kontrol odağı ve dÜnyaya ilişkin varsayımlar ile ilişkisinin ele alınması

Diğer çalışmalarda uygulanabilecek diğer adımlara örnek gösterilebilir.

KAYNAKÇA

Aker, T. (2000). *Temel Sağlık Hizmetlerinde Psikososyal Travmaya Yaklaşım*, İstanbul: Mutlu Doğan Ofset.

Amaya-Jackson, L., ve March, J. (1995). Posttraumatic stress disorder. In J. March (Ed.), *Anxiety disorders in children and adolescents* (pp. 276-300). New York: Guilford.

Amerikan Psikiyatri Birliği. (2007). *Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal el kitabı*, 4. baskı.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı, DSM-V*, (Çev. E. Köroğlu), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Aydın, K.B. (2006). *Stresle Başa Çıkma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Basım, H. N., Erkenekli, M., ve Şeşen, H. (2010). The Relationship of Locus of Control in Individual Behavior with the Perception of Role Conflict and Role Ambiguity: An Investigation in the Public Sector, *Review of Public Administration*, 4 (1), 169-189.

Beaton, R., Murphy, S., Johnson, C., Pike, K. ve Corneil, W. (1998). Exposure to duty related incident stressors in urban fire fighters and paramedics. *Journal of Traumatic Stress*, 11, 821-827.

Bowlby J (1980). *Attachment and loss: Loss* (Vol. 3). London: Hogarth Press

Breslau, N., C. H., Kessler R, C, Davis G.C. (1999). Previous exposure to trauma and PTSD effects of subsequent trauma: results from the Detroit Area Survey of Trauma. *Am J Psychiatry*, 156:902-157.

Brewin, C. R., Andrews, B. ve Valentine, J. D. (2000). Meta-analysis of risk factors for posttraumatic stress disorder in trauma-exposed adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 748-766.

Coddington, R.D. (1972). The signifiçance of life events as etiologic factors in the diseases of children, 16(11):17-18.

Çervatoğlu-Geyran, P. (2000a). Psikolojik travma ve sonuçları: tarihsel arka plan ve güncel kavramlar üzerine gözden geçirme. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 2, 5-8.

Çervatoğlu-Geyran, P. (2000b). Psikolojik travma ve sonuçları: tarihsel arka plan ve güncel kavramlar üzerine gözden geçirme. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 8(1), 5-8.

Çervatoğlu-Geyran, P. (2001). Travma Çalışmalarındaki Metodolojik, Kavramsal Sorunlar ve Sınırlar. *Psikolojik Travma Yazıları*.

Dekel, S., Mandl, C., ve Solomon, Z. (2011). Shared and unique predictors of post-traumatic growth and distress. *Journal of Clinical Psychology*, 67, 241–252. doi: 10.1002/jclp.20747

Ellis, A. (1973). Are cognitive behavior therapy and rational therapy synonymous? *Rational Living*, 1973, 8(2), 8-11.

Fallah, R., Keshmir, F., Kashani, F. L., Azargashb, E. ve Akbari, M. E. (2012). Posttraumatic Growth in Breast Cancer Patients: A Qualitative Phenomenological Study. *Middle East Journal of Cancer*, 3 (2 ve 3), 35 – 44.

Foa, E. B., Steketee, G., ve Rothbaum, B. O. (1989). Behavioral/cognitive conceptualizations of post-traumatic stress disorder.

Behavior Therapy, 20, 155–176.

Grills-Taquechel, A. E., Littleton, H. L., ve Axsom, D. (2011). Social support, world assumptions, and exposure as predictors of anxiety and quality of life following a mass trauma. *Journal Of Anxiety Disorders*, 25498-506.
doi:10.1016/j.janxdis.2010.12.003

Gabbay V, O. M., Silva R. R, Hirsch, G.S. (2004). Posttraumatic stress disorders in children and adolescents: HandbookSilva. Norton ve Co.

Harvey, A. G., ve Bryant, R. A. . (2002). Acute Stress Disorder: A synthesis and critique. *Psychological Bulletin*, 128, 886-902.

Hardwerger, K.,(2009). Differential patterns of HPA activity and reactivity in adult posttraumatic stress disorder and major depressive disorder. . *Harv Rev Psychiatry*, 17(3), 184-205.

Helmus, T.C. and Glenn R.W. (2005). *Steeling The Mind: Combat Stress Reactions and Their Implications for Urban Warfare*, Rand Corporation.
http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2005/RAND_MG191.pdf

Janoff-Bulman, R. (1989). Assumptive worlds and the stress of traumatic events: Applications of the schema construct. *Social Cognition*, 7, 13-136.

Kararımk, Ö. T., ve Çetinkaya Siviş, R. T. (2011). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: duyguların aracı rolü. *P D R : Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 30.

- Karstoft, K., Armour, C., Elklit, A., ve Solomon, Z. (2015). The role of locus of control and coping style in predicting longitudinal PTSD-trajectories after combat exposure. *Journal Of Anxiety Disorders*, 3289-94.
doi:10.1016/j.janxdis.2015.03.007
- Keane T. Marshall A.D., ve Taft C.T. (2006). Posttraumatic stress disorder: etiology, epidemiology, and treatment outcome. *Annu Rev Clin Psychol*, 2, 161-197.
- Kessler R. C, C. W., Demler O, et al. (2005). Prevalence, severity, and comorbidity of 12-month DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Arch Gen Psychiatry*, 62, 617-627.
- Kessler R. C, S. A., Bromet E, et al. (1995). Posttraumatic stress disorder in the National Comorbidity Survey. *Arch Gen Psychiatry*, 52:1048-1060.
- Kessler, R.C. (2000). Posttraumatic stress disorder: the burden to the individual and to society. *J Clin Psychiatry*, 61, 4-12; discussion 13-14.
- Köroğlu, E. (2013). DSM-5 Tani Ölçütleri. Boylam Psikiyatri Enstitüsü.
- McFarlane A. C, W. P., Barton CA. (2009). The impact of traumatic stressors in civilian occupational settings. *J Public Health Policy*, 30, 311-327.
- Monson, C. M., Gradus, J. L., La Bash, H. A. J., Griffin, M. G., ve Resick, P. A. (2009). The role of couples' interacting world assumptions and relationship adjustment in women's post-disaster PTSD symptoms. *Journal of Traumatic Stress*, 22, 276-281
- Mowrer, O. H. (1960). *Learning theory and behavior*. New York: John Wiley

Nijenhuis E, Van der Hart O, Kruger K. The psychometric characteristics of the traumatic experiences checklist (TEC): first findings among psychiatric outpatients. *Clinical Psychology ve Psychotherapy* [serial online]. May 2002;9(3):200-210. Available from: Academic Search Complete, Ipswich, MA. Accessed May 27, 2016.

Nygaard, E., ve Heir, T. (2012). World assumptions, posttraumatic stress and quality of life after a natural disaster: A longitudinal study. *Health And Quality Of Life Outcomes*, 10doi:10.1186/1477-7525-10-76

Öztürk, M. O. (2014). DSM-5 Türkçe Çevirisi Üzerine. *Türk Psikiyatri Dergisi*.

Öztürk, E. ve Uluşahin, A. (2008). “Örselenme ya da Zorlanma Etkisine Bağlı Bozukluklar” içinde *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları I*, (Ed. M.O. Öztürk ve A. Uluşahin), Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.

Öztürk, M., O., ve Uluşahin, A. (2009). *Ruh sağlığı ve bozuklukları 1*. Cilt, s:503.

Papanikolaou, V., Gadallah, M., Leon, G., Massou, E., Prodromitis, G., Skembris, A., ve Levett, J. (2013). Relationship of locus of control, psychological distress, and trauma exposure in groups impacted by intense political conflict in Egypt. *Prehospital And Disaster Medicine*, 28(5), 423-427.

Pynoos, R. S., Frederick, C., Nader, K., Arroyo, W., Steinberg, A., Eth, S., Nunez, F., & Fairbanks, L. (1987). Life threat and post traumatic stress in school-age children. *Archives of General Psychiatry*, 44, 1057-1063.

Sadock, B.J. ve Sadock, V.A. (2009). *Klinik Psikiyatri El Kitabı*, (Çev. A. Bozkurt),
Adana: Nobel Kitabevi.

Schaefer, J. ve Moos, R. (1992). Life Crises and Personal Growth. Personal Coping:
Theory, Research, and Application. 149 – 170.

Schlenger W.E, C. J., Ebert L, et al. (2002). Psychological reactions to terrorist attacks:
findings from the National Study of Americans' Reactions to September 11.
JAMA, 288, 581-588.

Solmuş, T. (2004), İş Yaşamı, Denetim Odağı ve Beş Faktörlük Kişilik Modeli,
Türk Psikoloji Bülteni, Cilt 10, 196-205.

Sungur Z.M, S. A., ve Özçubukçuoğlu A. . (1995). Güneydoğu'da görev yapan askeri
populasyonda görülen travma sonrası stres bozukluğu üzerine bir çalışma. .
Nöropsikiyatri Arşivi, 32(3), 117-122.

Taku, K., Cann, A., Calhoun. L.G. ve Tedeschi, R. G. (2008). The Factor Structure
of the Posttraumatic Growth Inventory: A Comparison of Five Models Using
Confirmatory Factor Analysis. *Journal of Trauma Stress*, 21, 158 – 164.

Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. (2004). Posttraumatic Growth: A New Perspective
on Psychotraumatology. *Psychological Inquiry*. 15(1), 1 – 18.

Tedeschi, R. G. ve Calhoun, L. G. (1996). The Posttraumatic Growth Inventory:
Measuring The Positive Legacy of Trauma, *Journal of Traumatic Stress*. 9(3), 455
– 471.

Türksoy-Karalı, N. (2001). Psikolojik Travma ve Tanım Sorunları. Psikolojik Travma Yazıları

Zukerman, G., ve Korn, L. (2014). Post-Traumatic Stress and World Assumptions:

The Effects of Religious Coping. *Journal Of Religion ve Health*, 53(6), 1676-1690.

Van der Kolk BA, M. A., Weisæth L. (1996). Traumatic stress the effects of overwhelming experience on mind, body, and society.

Wittchen H. U, G. A., Beesdo K, Schönfeld S, Perkonigg A. (2009). Posttraumatic stress disorder: diagnostic and epidemiological perspectives. 14, 5-12.

Yılmaz, B. T. (2008). Dünyaya İlişkin Varsayımlar Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması: Ön Çalışma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 41.

Yılmaz, B. (1999). Travma Sonrası Stres Bozukluğu. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(2), 79-98.

EKLER

EK-1. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Yaşınız: .....

Cinsiyet:

- a) erkek
- b) kadın

Kaç Kardeşiniz: .....

Annenizin Eğitim Düzeyi:

- a) Okula hiç gitmemiş
- b) İlköğretim
- c) Lise
- d) Yüksekokul veya Üniversite
- e) Diğer

Babanızın Eğitim Düzeyi:

- a) Okula hiç gitmemiş
- b) İlköğretim
- c) Lise
- d) Yüksekokul veya Üniversite
- e) Diğer

Yaşamınızın büyük bir çoğunluğunun geçtiği yer:

- a) Köy
- b) Kasaba
- c) Şehir
- d) Diğer (belirtiniz) .....

Okulunuz: .....

Devam etmekte olduğunuz bölüm: .....

Bir yerde çalışıyor musunuz ?

- a) Evet
- b) Hayır

Ailenizin aylık geliri:

- a) 500 tl'nin altında
- b) 500 ile 1000 arası
- c) 1000 ile 2000 arası
- d) 2000 tl üzeri

Kiminle yaşıyorsunuz:

- a) Aile
- b) Akrabalarımlla
- c) Yurtta
- d) Arkadaşlarımla
- e) Diğer

EK-2. TRAVMATİK YAŞANTILAR ÖLÇEĞİ (TRAUMATIC EXPERIENCES CHECKLIST)

A) Sorulan 29 çeşit olaydan her biri için başınızdan geçip geçmediğini EVET ya da HAYIR cevabını daire içine alarak işaretleyiniz.

B) EVET cevabını verdiğiniz her soruda olay sırasında kaç yaşında olduğunuzu yazınız. Olay bir kereden fazla oldu ise her defasında kaç yaşında olduğunuzu belirtiniz. Eğer olay bir yıldan fazla sürdü ise belirtiniz (örneğin 7 ile 12 yaş arası) biçiminde yazınız.

C) Başınızdan geçen her bir olayın üzerinizdeki ruhsal ETKİSİNİ (uygun düşen rakamı daire içersine alarak) belirtiniz.

1 = hiç etkilemedi

2 = biraz etkiledi

3 = orta derecede etkiledi

4 = çok etkiledi

5 = ileri derecede etkiledi

1. Çocukluğunuzda anababanıza

ya da kardeşlerinize bakmak

zorunda olmak

Hayır Evet 1 2 3 4 5

2. Ailenizde problemler olması

(örneğin ana ya da babanızda

alkolizm ya da ruhsal problem

olması, fakirlik)

Hayır Evet 1 2 3 4 5

3. SİZ ÇOCUKKEN aile

bireylerinden birinin ölümü

(kardeş ya da anababa)

Hayır Evet 1 2 3 4 5

4. ERİŞKİNLİĞİNİZDE aile bireylerinden birinin (çocuk ya da eş) ölümü Hayır Evet 1 2 3 4 5
5. Vücutça ağır yaralanma (örneğin kol ya da bacak kaybı, ağır yanık) Hayır Evet 1 2 3 4 5
6. Hastalık, ameliyat ya da kaza nedeniyle hayati tehlike geçirme Hayır Evet 1 2 3 4 5
7. Anababanızın boşanması Hayır Evet 1 2 3 4 5
8. Kendinizin boşanması Hayır Evet 1 2 3 4 5
9. Birisinin sizi ölümle tehdit etmesi (örneğin gasp sırasında) Hayır Evet 1 2 3 4 5
10. Şiddetli ağrı çekme (örneğin yaralanma ya da ameliyat nedeni ile), Hayır Evet 1 2 3 4 5
11. Savaş koşullarında yaşanan olumsuz olaylar (örneğin esir düşme, yakınların ölümü, mahrumiyet, yaralanma) Hayır Evet 1 2 3 4 5
12. İkinci kuşak olarak savaşın etkilerine maruz kalma (Anababa ya da yakın akrabalarınızın başına savaş koşullarında kötü olaylar gelmiş olması) Hayır Evet 1 2 3 4 5
13. Başkasının travmaya uğramasına tanık olma. Hayır Evet 1 2 3 4 5

14. Anababa ya da kardeşleriniz tarafından duygusal ihmale uğrama (örneğin yalnız bırakılma, yetersiz sevgi görme) Hayır Evet 1 2 3 4 5
15. Diğer aile bireyleriniz tarafından duygusal ihmale uğrama (örneğin amca, dayı, teyze, hala, yeğen, büyükanne ve büyükbaba) Hayır Evet 1 2 3 4 5
16. Aileniz dışındaki kişiler tarafından duygusal ihmale uğrama (örneğin komşular, arkadaşlar, üvey anababa öğretmenler). Hayır Evet 1 2 3 4 5
17. Anababa ya da kardeşleriniz tarafından duygusal tacize uğrama (örneğin küçük düşürülme, alay edilme, aşağılayıcı isim takılması, sözle tehdit edilme, haksız yere ceza verilmesi) Hayır Evet 1 2 3 4 5
18. Diğer aile bireyleriniz (örneğin amca, dayı, teyze, hala, yeğen, büyükanne ve büyükbaba) tarafından duygusal istismara uğrama (örneğin küçük düşürülme, alay edilme, aşağılayıcı isim takılması, sözle tehdit edilme, haksız yere ceza verilmesi) Hayır Evet 1 2 3 4 5
19. Aileniz dışındaki kişiler (örneğin komşular, arkadaşlar, üvey anababa öğretmenler) tarafından duygusal

istismara uğrama (örneğin küçük düşürülme, alay edilme, aşağılayıcı isim takılması, sözle tehdit edilme, haksız yere ceza verilmesi) Hayır Evet 1 2 3 4 5

20. Anababa ya da kardeşleriniz tarafından vücutça istismara uğrama (örneğin, size vurulması, eziyet edilmesi, ya da yaralanmanız) Hayır Evet 1 2 3 4 5

21. Diğer aile bireyleriniz (örneğin amca, dayı, teyze, hala, yeğen, büyükanne ve büyükbaba) tarafından vücutça istismara uğrama (örneğin, size vurulması, eziyet edilmesi, ya da yaralanmanız) Hayır Evet 1 2 3 4 5

22. Aileniz dışındaki kişiler (örneğin komşular, arkadaşlar, üvey anababa öğretmenler) tarafından vücutça istismara uğrama (örneğin, size vurulması, eziyet edilmesi, ya da yaralanmanız) Hayır Evet 1 2 3 4 5

23. Size çok ağır cezalar verilmesi
Cevabınız evet ise bu nasıl bir cezaydı, açıklayınız.

.....
.....
.....

24. Anababa ya da kardeşleriniz tarafından cinsel tacize uğrama (bedensel temas ya da dokunma OLMAKSIZIN cinsel davranışlarda bulunulması) Hayır Evet 1 2 3 4 5
25. Diğer aile bireyleriniz (örneğin amca, dayı, teyze, hala, yeğen, büyükanne ve büyükbaba) tarafından cinsel tacize uğrama (bedensel temas ya da dokunma OLMAKSIZIN cinsel davranışlarda bulunulması) Hayır Evet 1 2 3 4 5
26. Aileniz dışındaki kişiler (örneğin komşular, arkadaşlar, üvey anababa öğretmenler) tarafından cinsel tacize uğrama (bedensel temas ya da dokunma OLMAKSIZIN cinsel davranışlarda bulunulması) Hayır Evet 1 2 3 4 5
27. Anababa ya da kardeşler tarafından cinsel istismara uğrama (bedensel temas ya da dokunmanın olduğu istenmeyen cinseldavranışlar) Hayır Evet 1 2 3 4 5
28. Diğer aile bireyleriniz (örneğin amca, dayı, teyze, hala, yeğen, büyükanne ve büyükbaba) tarafından cinsel istismara uğrama (bedensel temasya da dokunmanınolduğu istenmeyen cinsel davranışlar) Hayır Evet 1 2 3 4 5

29. Aileniz dışındaki kişiler (örneğin komşular, arkadaşlar, öğretmenler) tarafından cinsel istismara uğrama (bedensel temas ya da dokunmanın olduğu istenmeyen cinsel davranışlar Hayır Evet 1 2 3 4 5

30. Eğer taciz ya da istismara uğradıysanız, bunları kaç kişi yaptı?

A) Duygusal ihmal (14-16 arasındaki sorulardan her hangi birine EVET cevabı verdiyseniz).

B) Duygusal istismar (17-19 arasındaki sorulardan her hangi birine EVET cevabı verdiyseniz).

Kişi sayısı: .....

C) Bedensel istismar (20-22 arasındaki sorulardan her hangi birine EVET cevabı verdiyseniz).

Kişi sayısı: .....

D) Cinsel taciz (24-26) arasındaki sorulardan her hangi birine EVET cevabı verdiyseniz).

Kişi sayısı: ....

E) Cinsel istismar (27-29 arasındaki sorulardan her hangi birine EVET cevabı verdiyseniz).

Kişi sayısı: .....

31. Önceki soruda (30. soru)_sözünü ettiğiniz her bir kişi sizin neyiniz oluyordu, belirtiniz. (örneğin, baba, erkek kardeş, arkadaş, öğretmen, yabancı, v.b.). Eğer bu kişi sizden en az 4 yaş büyük idiyse yanına (+) işaret koyunuz. Aksi halde (-) olarak işaretleyiniz.

Örneğin arkadaş (-) ya da amca (+) gibi,

A) Duygusal ihmal

.....
.....

B) Duygusal istismar

.....
.....

C) Bedensel istismar

.....
.....

D) Cinsel taciz

.....
.....

E) Cinsel istismar

.....
.....

32. Sizi etkilemiş olan BAŞKA travma (ileri derecede üzücü olay) yaşadığınız varsa onları da belirtiniz.

.....
.....
.....
.....

33.1 ve 29 arasındaki sorulardan herhangi birine EVET cevabı verdiyseniz, söz konusu olaydan sonra ne kadar destek gördünüz? (Sorunun numarasını ve desteğin düzeyini belirtiniz)

Soru numarası

Destek (0= Yok, 1= Biraz, 2= Çok)

.....

.....

EK-3. ROTTER İÇ-DIŞ KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ

Her maddede “a” ya da “ b “ harfiyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Lütfen, her seçenek çiftinde sizin kendi görüşünüze göre gerçeği yansıttığına en çok inandığınız cümleyi (yalnız bir cümleyi) seçiniz.

1	a	Ana babaları çok fazla cezalandırdıkları için çocuklar çok problemlili oluyor.
	b	Günümüz çocuklarının çoğunun problemi, ana-babaları tarafından aşan serbest bırakılmalarıdır.
2	a	İnsanların yaşamındaki mutsuzlukların çoğu biraz da şanssızlıklarına bağlıdır.
	b	İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.
3	a	Savaşların başlıca nedenlerinden biri, halkın siyasetle yeterince ilgilenmemesidir.
	b	insanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.
4	a	İnsanlar bu dünyada hak ettikleri saygıyı er geç görürler.
	b	İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.
5	a	Öğretmenlerin öğrencilere haksızlık yaptığı fikri saçmadır.
	b	Öğrencilerin çoğu, notların tesadüfi olaylardan etkilendiğini fark etmez.
6	a	Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.
	b	Lider olamayan yetenekli insanlar, fırsatları değerlendirememiş kişilerdir.

7	a	Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmazlar.
	b	Kendilerini başkalarına sevdiremeyen kişiler, başkalarıyla nasıl geçinileceğini bilmeyenlerdir.
8	a	İnsanın kişiliğinin belirlenmesinden en önemli rolü kalıtım oynar.
	b	İnsanların nasıl biri olacaklarını kendi hayat tecrübeleri belirler.
9	a	Bir şey olacaksa eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur.
	b	Ne yapacağıma kesin karar vermek kadere güvenmemekten daima daha iyidir.
10	a	İyi hazırlanmış bir öğrenci için, adil olmayan bir sınav hemen hemen söz konusu olamaz.
	b	Sınav sorulan derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki çalışmanın anlamı kalmıyor.
11	a	Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda ya hiç ya da çok küçük payı vardır.
	b	İyi bir iş bulmak, temelde, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.
12	a	Hükümetin kararlarında sade vatandaş da etkili olabilir.
	b	Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir. ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.
13	a	Yaptığım planları yürütebileceğimden hemen hemen eminimdir.
	b	Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü birçok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.
14	a	Hiçbir yönü iyi olmayan insanlar vardır.
	b	Herkesin iyi bir tarafı vardır.

15	a	Benim açımdan istediğimi elde etmenin talihle bir ilgisi yoktur.
	b	Çoğu durumda, yazı tura atarak da isabetli kararlar verebiliriz.
16	a	Kimin patron olacağı genellikle, doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır.
	b	insanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.
17	a	Dünya meseleleri söz konusu olduğunda çoğumuz, anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyız.
	b	İnsanlar, siyasal ve sosyal konularda aktif rol alarak dünya olaylarını kontrol edebilirler.
18	a	Birçok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.
	b	Aslında “şans” diye bir şey yoktur.
19	a	İnsan, hatalarını kabul edebilmelidir.
	b	Genelde en iyisi insanının hatalarını örtbas etmesidir.
20	a	Bir insanın sizden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığını bilmek zordur
	b	Kaç arkadaşımızın olduğu, ne kadar iyi olduğuna bağlıdır.
21	a	Yeterli çabayla siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabiliriz.
	b	Çoğu talihsizlikler yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ya da her üçünün birden sonucudur.
22	a	Yeterli çabayla siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabiliriz.
	b	Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur
23	a	Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlamıyorum.
	b	Aldığım notlarla çalışma derecem arasında doğrudan bir bağlantı vardır.
24	a	İyi bir lider, ne yapacaklarına halkın bizzat karar vermesini bekler.
	b	İyi bir lider herkesin görevinin ne olduğunu bizzat belirler.
25	a	Çoğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissedirim

	b	Şans ya da talihin yaşamında önemli bir rol oynadığına inanmam.
26	a	İnsanlar arkadaşça olmaya çalışmadıkları için yalnızdırlar.
	b	İnsanları memnun etmek için çok fazla çabalamanın yararı yoktur, sizden hoşlanırsa hoşlanırlar.
27	a	Okullarda atletizme gereğinden fazla önem veriliyor.
	b	Takım sporları kişiliğin oluşumu için mükemmel bir yoldur.
28	a	Başıma ne gelmişse kendi yaptıklarımıdır.
	b	Yaşamımın alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum.
29	a	Siyasetçilerin neden öyle davrandıklarını çoğu kez anlamıyorum.
	b	Yerel ve ulusal düzeydeki kötü idareden uzun vadede halk sorumludur.

EK-4. DÜNYAYA İLİŞKİN VARSAYIMLAR ÖLÇEĞİ

Lütfen, aşağıdaki ölçekte yer alan ifadelere ne kadar katıldığınızı ya da karşı olduğunuzu belirtiniz. Her bir ifadeyi okuduktan sonra, o ifadeye ne kadar katıldığınızı ya da karşı olduğunuzu, yanında yer alan bölmedeki uygun rakamı seçerek işaretleyiniz (1=kesinlikle katılmıyorum, 6=tamamen katılıyorum).

1.Kötü olaylar insanlara tesadüfi olarak denk gelir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
2.Bu dünyada kötü olaylardan çok daha fazla, iyi şeyler yaşanır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
3.Hayatımızın gidişatı büyük ölçüde tesadüflere bağlıdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
4.İnsanlar genellikle yasadıklarını hak ederler.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
5.Sık sık aslında iyi bir insan olmadığımı düşünürüm.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
6.Dünyada kötülükten çok iyilik vardır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
7.Temelde şanslı biriyimdir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
8.İnsanların kötü kaderleri yaptıkları hatalardan kaynaklanır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
9.İnsanlar, eğer kendileri de iyiye iyi bir talihe sahip olurlar.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
10.Yaşam, tesadüflere bağlı belirsizliklerle doludur.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
11.Çok şanslı bir insan olduğumu düşünürüm .	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
12.Hemen her zaman basıma kötü şeylerin gelmesini engellemek için çaba harcarım.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
13.Kendime ilişkin olumsuz düşüncelere sahibim.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)

14. Kendi davranışlarımızla, basımıza kötü şeylerin gelmesini engelleyebiliriz.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
15. Hayatıma baktığımda, sansın yüzüme güldüğünü fark ediyorum.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
16. Eğer insanlar tedbirli davranırlarsa, pek çok talihsizliğin önüne geçilebilir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
17. Kendimi talihsizliklerden korumak için gerekli önlemleri alırım.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
18. Genel olarak yaşam bir kumardır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
19. Dünya iyi bir yerdir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
20. İnsanlar temelde nazik ve yardımseverdir.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
21. Kendim olmaktan son derece memnunum.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
22. Kötü şeyler olduğunda, bunun nedeni, insanların kendilerini korumak için gerekenleri yapmamasıdır.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
23. Eğer yeterince yakından bakarsan, dünyanın iyiliklerle dolu olduğunu görürsün.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
24. Kişisel özelliklerimden utanmak için nedenim var.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)
25. Pek çok insandan daha şanslıyım.	(1) (2) (3) (4) (5) (6)

EK-5. ETİK KURUL ONAYI

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

SAYI : 97
KONU: Etik Kurul İzni

25.12.2015

Sayın; Osman YILMAZ

Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından yapılmış olduğunuz başvuru incelenmiş olup, Yrd Doç Dr Pervin Sevda BIKMAZ'ın danışmanlığında planlanladığınız **"Travmatik Stres Belirtilerinin kontrol Odağı ve Dünyaya İlişkin Varsayımlar Açısından İncelenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma"** isimli araştırmanız kurulumuzun 25.12.2015 tarihli toplantısında etik yönden uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof.Dr.Eyüp Sabri KAYALI
Etik Kurul Başkanı

EK.Etik Kurul Kararı

EK-6. ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ

Osman Yılmaz, 25. 04. 1990 yılında İzmir’de dünyaya gelmiştir. İlk, orta eğitimini Diyarbakır’da, lise eğitimini Bolu’da tamamlamıştır. 2009 - 2013 yıllarında lisans eğitimini Haliç Üniversitesi Psikoloji bölümünde tamamlamış, 2013 yılında Haliç Üniversitesi, Uygulamalı Psikoloji bölümünde Yüksek Lisans eğitime başlamıştır. Lisans ve Yüksek Lisans öğrenimi süresince çeşitli eğitim, seminer ve gönüllü çalışmalara katılmış, ‘‘Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’’, ‘‘Bolu Abant İzzet Baysal Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’’ , ‘‘Bolu Abant İzzet Baysal Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Toplum Ruh Sağlığı Merkezi’’nde stajlarını tamamlamıştır. Doç Dr. Ebru ŞALCIOĞLU’ndan Psikolojik Travma ve Tedavisi: Bilimsel Yaklaşımlar, Tartışmalı Konular ve Yeni Gelişmeler eğitimini almıştır. Çalışma hayatını Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı Kemerburgaz Çocuk Destek Merkezi’nde sürdürmektedir.